

श्री वीतराग-महादेव स्तोत्र

(मूल साथे भाषान्तर)

प्रसिद्धकर्ता.

श्री जैन आत्मानन्द सभा

भा व न ग र.

न्यायांभोनिधिश्रीमद्विजयानन्दसूरिभ्यो नमः

कलिकालसर्वज्ञ-श्रीहेमचन्द्राचार्यरचितं

श्रीवीतराग-महादेव-स्तोत्रम्

मूल सहित भाषांतर.

प्रकाशक—

श्री जैन आत्मानन्द सभा—भावनगर.

प्रत ५००] मूल्य चार आना [वीर स. २४६१

विक्रम सं. १९९१ आत्म. सं. ४० इस्वी. १९३५

मुद्रक—शेठ देवचंद दामजी
धी आनंद प्रिन्टिंग प्रेस—भावनगर

शासनपति श्री महावीरस्वामी.

વક્તવ્ય.

આત્માની ગુફારૂપ અંતઃકરણમાં દિવ્ય જ્ઞાન અતિ સૂક્ષ્મ છતાં દિગંતગામી શક્તિવાળા અનુભવાય છે, અને તે મહાપુરુષોની વાળી અને લેખિનીવડે કાવ્યરૂપે બહાર પ્રગટ થઈ અન્યને આનંદરસના સાગરરૂપ બને છે કે જેના શ્રવણ-મનનથી ધર્મ, ભક્તિ, નીતિ અને વ્યવહારની શુદ્ધ ભાવનાઓ પ્રગટ થાય છે.

આ શ્રી વીતરાગ-મહાદેવ-સ્તોત્ર પણ તેવું જ પરમાત્મા પરત્વે ભક્તિ ઉત્પન્ન કરાવનાર, મહામંગલવારી અને વીતરાગદેવની સ્તુતિરૂપે છે. આ સ્તોત્રના કર્તા કલિકાલ-સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય મહારાજે પોતાની અસાધારણ પ્રતિ-ભાથી પરમાત્માની સ્તુતિરૂપે અલંકૃત કરેલ છે, જે વીશ પ્રકાશમાં પૂર્ણ કરેલ છે. કે જે ભક્તિ નિમિત્તે પોતાનો અનુભવ શ્રી પરમાત્મા સન્મુખ પ્રકટ કરી પોતાના આત્માને નિર્મલ બનાવી રહ્યા છે.

આ સ્તુતિ તો खાસ जीवदया प्रतिपाल श्री कुमारपाल भूपालना निमित्ते જ આચાર્ય મહારાજે રચેલ છે, કે તે રાજેન્દ્ર પ્રાતઃકાલમાં નિરંતર પાઠ કરી પછી અન્ન-પાણી લેતા હતા. આ સ્તોત્રના પ્રત્યેક પ્રકાશમાં પ્રભુના અતિશયોનું વર્ણન, જગત્કર્તૃત્વ મિમાંસા, અનેકાંતવાદની વિશિષ્ટતા આત્મનિંદા, તીર્થંકર નામકર્મથી ઉત્પન્ન થયેલ લબ્ધિઓનું વર્ણન, વગેરે છે તે યોગી પુરુષોને વારંવાર મનનીય અને ધ્યાન કરવા લાયક હોઈ પ્રભુભક્તિનો અલ્પ જ્ઞાનો આ સ્તુતિમાંથી વહે છે તેમ ભાવિકજનો માને છે.

આવો ભક્તિ રસ ઉત્પન્ન કરનાર આ સ્તુતિરૂપ સ્તોત્ર મૂલ સંસ્કૃત ભાષામાં આ સભા તરફથી શ્રી જૈન આત્માનંદ શતા-

હિંદી સીરીઝના પ્રથમ પુષ્પ મંગલાચરણરૂપ પ્રકટ થયેલ છે. જેના સંપાદક પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીના પ્રશિષ્ય પંચ્યાસજી મહારાજ શ્રી ઉમંગવિજયજી ગણિના શિષ્યરત્ન મુનરાજ શ્રી ચરણવિજયજી મહારાજ છે, કે જેઓ આ વર્ષે સાલ પ્રાતઃસ્મરણીય ન્યાયાંશોનિધિ શ્રી વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી) મહારાજની ગુરુભક્તિ નિમિત્તે શતાબ્દિ ઉજવવા માટે અપૂર્વ પ્રયત્ન સેવી રહ્યા છે, તે શતાબ્દિના સંસ્મરણ નિમિત્તે જ આ શતાબ્દિ સીરીઝની યોજના આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની આજ્ઞા અને કૃપાથી જ કરવાનું યોગ્ય કાર્ય હાથ ધરી, પ્રકટ કરવાનું કાર્ય આ સભાને સુપ્રત કરેલ છે.

કેવલ ગૂજરાતી ભાષાના જાણકાર માણસો આ વીતરાગ પ્રભુની સ્તુતિનો અમૂલ્ય લાભ ભક્તિરસદ્વારા લઈ શકે તે માટે આ સ્તોત્રનું મૂલ સાથે સરલ ગૂજરાતી ભાષાંતર કરાવી સમાપ્ત આ ગ્રંથ શતાબ્દિના ત્રીજા પુષ્પ તરીકે પ્રસિદ્ધ કરેલ છે. ડૉ. આર. કે. સુશીલા બેનરજી દ્વારા સુંદર શાસ્ત્રી ટાઇપથી સુશોભિત બાઈબેલોગ્રાફી અલંકૃત કરેલ છે. સર્વ કોઈ લાભ લઈ શકે માટે માત્ર ચાર આના કિંમત રાખવામાં આવેલ છે.

આ ગ્રંથમાં ચેલ્લાનિવાસી ધર્માત્મા બહેનો શ્રીમતી ચંચલબહેન, મોતીબહેન અને બબુબહેન આર્થિક સહાય આપેલ છે જેથી તેઓને ધન્યવાદ ઘન્ટ છે.

આત્માનંદ ભવન
 વી. સં. ૨૪૬૧ આ. સં. ૪૦
 સં. ૧૯૯૧ ના જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૮
 (ગુરુ જયંતી દિન)

ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ.

न्यायांभोनिधि श्रीमद् विजयानन्दसूरीश्वरजी
(आत्मारामजी) महाराज.

આચાર્યશ્રીવિજયવલ્લભસૂરિભ્યો નમઃ ।
કલિકાલસર્વજ્ઞશ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યવિરચિત

શ્રીવીતરાગ-મહાદેવ-સ્તોત્ર ।

ભાષાંતર સહિત.

યઃ પરાત્મા પરં જ્યોતિઃ, પરમઃ પરમેષ્ઠિનામ્ ।
આદિત્યવર્ણ તમસઃ, પરસ્તાદામ્નન્તિ યમ્ ॥ ૧ ॥

જે પરમાત્મા (સર્વ સંસારી જીવોથી શ્રેષ્ઠ સ્વ-
રૂપવાળા) છે, કેવળજ્ઞાનમય છે, પંચગરમેષ્ઠીમાં
પ્રધાન છે, તેમ જ જે અજ્ઞાનની પેલે પાર ગયેલા અને
સૂર્યના જેવા ઉદ્યોત કરવાવાળા છે એમ પંડિતજનો
માને છે. ૧

સર્વે યેનોદમૂલ્યન્ત, સમૂલાઃ ક્લેશપાદપાઃ ।
મૂર્ધ્ના યસ્મૈ નમસ્યન્તિ, મુરામુરનરેશ્વરાઃ ॥ ૨ ॥

જેણે (સમસ્ત રાગદ્વેષાદિક) ક્લેશકારી વૃત્તો મૂલ સહિત ઉઘેડી નાંખ્યા છે અને જેને સુરપતિ, અસુરપતિ તથા નરપતિઓ મસ્તક વડે નમસ્કાર કરે છે. ૨

પ્રાવર્તન્ત યતો વિદ્યાઃ, પુરુષાર્થપ્રસાધિકાઃ ।

યસ્ય જ્ઞાનં ભવદ્ભાવિ-ભૂતભાવાવભાસકૃત્ ॥ ૩ ॥

જેનાથી ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષરૂપી પુરુષાર્થને સિદ્ધ કરનારી શબ્દવિદ્યાદિક ૧૪ વિદ્યાઓ પ્રવર્તી છે, અને જેનું જ્ઞાન અતીત, અનાગત અને વર્તમાન વસ્તુ માત્રને પ્રકાશ કરનારું છે. ૩

યસ્મિન્વિજ્ઞાનમાનન્દં, બ્રહ્મ ચૈકાત્મતાં ગતમ્ ।

સ શ્રદ્ધેયઃ સ ચ ધ્યેયઃ, પ્રપદ્યે શરણં ચ તમ્ ॥ ૪ ॥

જેનામાં વિજ્ઞાન (કેવલજ્ઞાન), આનંદ, (અખંડ સુખ) અને બ્રહ્મ (પરમપદ) એ ત્રણે એકતાને પામેલા છે તે (સર્વજ્ઞ-વીતરાગ) શ્રદ્ધા કરવા યોગ્ય છે અને ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે. તે પરમાત્માનું શરણ હું અંગીકાર કરું છું. ૪

તેન સ્યાં નાથવાંસ્તસ્મૈ, સ્પૃહ્યેયં સમાહિતઃ ।

તતઃ કૃતાર્થો ભૂયાસં, ભવેયં તસ્ય કિઙ્કરઃ ॥ ૫ ॥

(समस्त क्लेशवर्जित) ए प्रभुथी हुं सनाथ
हुं. (सुरासुरवंदित ए प्रभुने ज) हुं एक मनथी
वांहुं हुं. तेमनाथी ज हुं कृतकृत्य हुं अने (त्रिकाळ-
वेदी एवा) ते प्रभुनो ज हुं किंकर हुं. ५

तत्र स्तोत्रेण कुर्यां च, पवित्रां स्वां सरस्वतीम् ।
इदं हि भवकान्तारे, जन्मिनां जन्मनः फलम् ॥ ६ ॥

ते प्रभुनी स्तुति-स्तोत्र करवावडे हुं म्हारी
वाणीने पवित्र कहे हुं, कारण के आ भव अटवीमां
प्राणीओने जन्म पाभ्यानुं ए ज फल छे. ६

काऽहं पशोरपि पशु-वीतरागस्तवः क्व च ?
उत्तितीर्षुररण्यानीं, पद्भ्यां पङ्गुरिवास्म्यतः ॥ ७ ॥

पशुथी पण पशु जेवो हुं क्यां ? अने (बृहस्प-
तिने पण अशक्य एवी) वीतरागनी स्तुति क्यां ?
तेथी पगवडे महाअटवीने उल्लंघन करवा इच्छता
पांगळा जेवो हुं हुं. (एटले आ म्हारं आचरण,
महा साहसरूपः होवाथी हसवा जेवुं छे.) ७

तथापि श्रद्धामुग्धोऽहं, नोपालभ्यः स्वलन्नपि ।
विश्वह्वलापि वाग्वृत्तिः, श्रद्धधानस्य शोभते ॥ ८ ॥

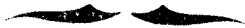
તો પણ શ્રદ્ધાથી મુગ્ધ એવો હું (પ્રભુની સ્તુતિ કરવામાં) સ્ખલના પામું તો પણ ઉપાલંભને યોગ્ય નથી, કેમકે શ્રદ્ધાલુની સંવંધ વગરની વચન-રચના પણ શોભા પામે છે. (આથી મ્હારો પ્રસ્તુત પ્રયત્ન સફળ થશે.) ૮

શ્રીહેમચન્દ્રપ્રભવા-દ્વીતરાગસ્તવાદિતઃ ।

કુમારપાલભૂપાલઃ, પ્રાપ્નોતુ ફલમીપ્સિતમ્ ॥ ૯ ॥

શ્રી હેમચંદ્રસૂરિણ રચેલા આ શ્રી વીતરાગસ્તોત્રથી કુમારપાલ ભૂપાલ ઇચ્છિત (શ્રદ્ધા વિશુદ્ધિ અને કર્મક્ષયરૂપ) ફળને પ્રાપ્ત કરો. ૯

॥ ઇતિ પ્રથમપ્રકાશઃ ॥

મૂલ ૪ અતિશય વર્ણનરૂપ વીજો પ્રકાશ.

પ્રિયજ્ઞુસ્ફટિકસ્વર્ણ-પદ્મરાગાઙ્ગનપ્રભઃ ।

પ્રભો ! તવાધૌતશુચિઃ, કાયઃ કમિવ નાક્ષિપેત્ ? ॥૧॥

હે પ્રભુ ! પ્રિયંગુવત્ (નીલ), સ્ફટિકવત્ (ડ-
જ્વલ્લ,) સ્વર્ણવત્ (પીત), પદ્મરાગવત્ (રક્ત) અને
અંજનવત્ (શ્યામ) વર્ણની કાંતિ સમાન અને ધોયા
વિના જ સદા પવિત્ર થપ્લો આપનો દેહ, દેવ મનુ-
ષ્યાદિ કોને ચકિત નથી કરતો ? સર્વને કરે છે. ૧

મન્દારદામવન્નિત્ય-મવાસિતસુગન્ધિનિ ।

તવાઙ્ગે ભૃઙ્ગતાં યાન્તિ, નેત્રાણિ સુરયોષિતામ્ ॥૨॥

કલ્પવૃક્ષની માઝાની જેમ સદા સ્વભાવથી જ
સુગંધી યુક્ત આપના અંગ ઉપર દેવાંગનાના નેત્રો ભ્રમર-
પણાને પામે છે. ૨

દિવ્યામૃતરસાસ્વાદ-પોષપ્રતિહતા ઇવ ।

સમાવિશન્તિ તે નાથ !, નાઙ્ગે રોગોરગવ્રજાઃ ॥૩॥

હે નાથ ! દિવ્ય અમૃતરસના આસ્વાદની પુ-
ષ્ટિથી જાણે પરામભવ પામેલા હોય તેમ કાસ શ્વાસા-
Jain Education International Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दिक रोगरूपी सर्पनो समूह आपना देहमां व्यापी
शक्तो नथी, (आप सदा रोग रहित ज छो.) ३

त्वय्यादर्शतलालीन-प्रतिमाप्रतिरूपके ।

क्षरत्स्वेदविलीनत्व-कथाऽपि वपुषः कुतः ? ॥ ४ ॥

आप दर्पणानी अंदर प्रतिबिंबित थयेला रूपनो
समान निर्मळ होवाथी आपनुं शरीर झरता परसे-
वाथी व्याप्त थयुं छे एवी कथा पण क्यांथी होय ? ४

न केवलं रागमुक्तं, वीतराग ! मनस्तत्र ।

वपुःस्थितं रक्तमपि, क्षीरधारासहोदरम् ॥ ५ ॥

हे वीतराग ! केवल आपनुं मन राग रहित
थयेलुं छे एम नथी, परंतु आपना शरीरमां रहेलुं
रक्त (रुधिर) दूधनी धारा जेवुं थोळुं छे, एटले
आपना रुधिरमांथी पण स्वाभाविक राग-रंग-रताश
जती रही छे. ५

जगद्विलक्षणं किं वा, तवान्यद्वक्तुमीश्वरे ? ।

यदविस्रमवीभत्सं, शुभ्रं मांसमपि प्रभो ! ॥ ६ ॥

वळी जगतथी विलक्षण एवं आपनुं बीजुं वर्णन
अमे शुं करी शकीए ? कारण के हे प्रभु ! आपनुं मांस

પણ દુર્ગંધ રહિત, (પરમ સુગંધિવાળું) દુર્ગંચ્છા રહિત
અને (ગાયના દૂધ જેવું) ધોળું છે. ૬

જલસ્થલસમુદ્ભૂતાઃ, સંત્યજ્ય સુમનઃસ્રજઃ ।
તવ નિઃશ્વાસસૌરભ્ય-મનુયાન્તિ મધુવ્રતાઃ ॥ ૭ ॥

હે વીતરાગ ! અમરાઓ, જલની અંદર ઉત્પન્ન
થયેલા અને સ્થલમાં ઉત્પન્ન થયેલા પુષ્પોની
માઝાઓ તજીને આપના નિઃશ્વાસની खुશબો લેવા
(આપના વદન-કમળ પાસે) આવે છે. ૭

લોકોત્તરચમત્કાર-કરી તવ ભવસ્થિતિઃ ।
યતો નાહારનીહારૌ, ગોચરશ્ચર્મચક્ષુષામ્ ॥૮॥

હે પ્રભુ ! આપનો સંસારસ્થિતિ લોકોત્તર (અપૂર્વ)
ચમત્કારને કરવાવાળી છે, કેમકે આપના આહાર
અને નીહાર ચર્મચક્ષુવાળા મનુષ્યો જોઈ શકતા નથી. ૮

॥ ઇતિ દ્વિતીયપ્રકાશઃ ॥

કર્મક્ષયોત્પન્ન ૧૧ અતિશય વર્ણનરૂપ ત્રીજો પ્રકાશ.

સર્વાભિમુખ્યતો નાથ !, તીર્થકૃન્નામકર્મજાત્ ।

સર્વથા સમ્મુખીનસ્ત્વ-માનન્દયસિ યત્પ્રજાઃ ॥૧॥

તીર્થકરનામકર્મજનિત સર્વાભિમુખ્ય નામના અતિશયથી હે નાથ ! આપ કેવલજ્ઞાનના પ્રકાશવડે સર્વથા સર્વ દિશાએ સન્મુખ હતાં દેવ, મનુષ્યાદિક પ્રજાને પ્રતિત્તણ (પરમ) આનંદ પમાડો છો. ૧

યદ્યોજનપ્રમાણેऽપિ, ધર્મદેશનસન્નિ ।

સંમાન્તિ કોટિશસ્તિર્યગ્નૃદેવાઃ સપરિચ્છદાઃ ॥૨॥

એક યોજનપ્રમાણ ધર્મદેશનનાના સ્થાનરૂપ સમ-વસરણમાં પરિવાર સહિત કોડો દેવતાઓ, મનુષ્યો અને તિર્યંચો આપના પ્રભાવથી સુખપૂર્વક સમાઈ જાય છે. ૨

તેષામેવ સ્વસ્વભાષા-પરિણામમનોહરમ્ ।

અપ્યેકરૂપં વચનં, યત્તે ધર્માવબોધકૃત્ ॥ ૩ ॥

આપનું એક સરખું વચન-ઉપદેશ દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચોને પોતપોતાની ભાષામાં સુખે સમજી શકાય એવો છે અને ધર્મ સંબંધી બોધને કરાવનાર હોય છે. ૩

સાઙ્ગેપિ યોજનશતે, પૂર્વોત્પન્ના ગદામ્બુદાઃ ।

યદઙ્ગસા વિલીયન્તે, ત્વદ્વિહારાનિલોર્મિભિઃ ॥૪॥

આપના વિહારરૂપી પવનની લહેરોઓથી સવાસો (૧૨૫) યોજનમાં પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલા રોગ-રૂપી વાદળાઓ તત્કાલ અદૃશ્ય થઈ જાય છે. ૪

નાવિર્ભવન્તિ યદ્ભૂમૌ, મૃષકાઃ શલભાઃ શુકાઃ ।

ક્ષણેન ક્ષિતિપક્ષિપ્તા, અનીતય ઇવેતયઃ ॥૫॥

રાજાણે દૂર કરી દીધેલી અનીતિની જેમ ભૂમિ ઉપર ઉંદર, તીડ અને શુકો વિગેરે ધાન્યને નુકશાન કરનારા ઉપદ્રવો જ્યાં આપ વિચરો છો ત્યાં તત્કાલ દૂર થઈ જાય છે. ૫

સ્ત્રીક્ષેત્રપદ્માદિભવો, યદ્વૈરાગ્નિઃ પ્રશામ્યતિ ।

ત્વત્કૃપાપુષ્કરાવર્ત-વર્ષાદિવ ભુવસ્તલે ॥૬॥

આપની કૃપારૂપ પુષ્કરાવર્ત મેઘની વૃષ્ટિથી જ હોય તેમ જ્યાં આપ ચરણ ધરો છો ત્યાં સ્ત્રી, ક્ષેત્ર અને સીમાડાદિકથી ઉત્પન્ન થયેલો વિરોધરૂપી અગ્નિ તમામ શમી જાય છે. ૬

ત્વત્પ્રભાવે ભુવિ ભ્રામ્ય—ત્યશિવોચ્છેદડિણ્ડમે ।
સમ્ભવન્તિ ન યન્નાથ !, મારયો ભુવનારયઃ ॥૭॥

હે નાથ ! ઉપદ્રવોનો ઉચ્છેદ કરવા ઢોલ
વગાડવા જેવો આપનો પ્રભાવ (પ્રતાપ) ભૂમી ઉપર
પ્રસરવાથી (દુષ્ટ વ્યન્તર, શાકિની પ્રમુખથી ઉત્પન્ન
થતા) મારી (પ્લેગ) વિગેરે જગતના કાઠ જેવા
રોગો—ઉપદ્રવો પેદા જ થતા નથી. ૭

કામવર્ષિણિ લોકાનાં, ત્વયિ વિશ્વૈકવત્સલે ।
અતિવૃષ્ટિરવૃષ્ટિર્વા, ભવેદ્યન્નોપતાપકૃત્ ॥ ૮ ॥

વિશ્વોપકારી અને લોકોના મનવાંછિતદાયક
આપ વિદ્યમાન હોવાથી લોકોને સંતાપકરનારી અતિ-
વૃષ્ટિ કે અનાવૃષ્ટિ થતી નથી. ૮

સ્વરાષ્ટ્રપરરાષ્ટ્રેભ્યો, યત્ક્ષુદ્રોપદ્રવા દ્રુતમ્ ।
વિદ્રવન્તિ ત્વત્પ્રભાવાત્, સિંહનાદાદિવ દ્વિપાઃ ॥૯॥

સ્વચક્ર અને પરચક્ર (સ્વરાજ્ય અને પરરાજ્ય)
થી થયેલા ક્ષુદ્ર ઉપદ્રવો સિંહનાદથી જેમ હાથીઓ
નાશી જાય છે તેમ આપના પ્રભાવથી તત્કાલ નષ્ટ
થઈ જાય છે. ૯

યત્ક્ષીયતે ચ દુર્ભિક્ષં, ક્ષિતૌ વિહરતિ ત્વયિ ।

સર્વાદ્ભુતપ્રભાવાઢ્યે, જઙ્ગમે કલ્પપાદપે ॥ ૧૦ ॥

સર્વ અદ્ભુત પ્રભાવશાઢી અને જંગમ કલ્પ-
વૃક્ષ સમાન આપના પૃથ્વી ઉપર વિચરવાથી દુર્ભિક્ષ
દુષ્કાઢ દૂર થઈ જાય છે. ૧૦

યન્મૂર્ધ્નઃ પશ્ચિમે ભાગે, જિતમાર્ત્તણ્ડમણ્ડલમ્ ।

મા મૃદ્વપુર્દુરાલોક-મિતીવોત્પિણ્ડિતં મહઃ ॥૧૧॥

સૂર્યથી પણ અધિક પ્રભાવાઢું મામંડઢ આપનું
શરીર જોવામાં કોઈને અડચણ (આડ) ન આવે
તેટલા જ માટે દેવોણ તે આપના મસ્તકની પાછઢ
સ્થાપેલું છે. ૧૧

સ ઇષ યોગસામ્રાજ્ય-મહિમા વિશ્વવિશ્રુતઃ ।

કર્મક્ષયોત્થો ભગવન્ !, કસ્ય નાશ્ચર્યકારણમ્ ? ॥૧૨॥

હે ભગવન્ ! ઘાતી કર્મના ક્ષયથી ઉત્પન્ન થ-
યેલો, લોક પ્રસિદ્ધ યોગસામ્રાજ્યનો મહિમા કયા
સચેતન પ્રાણીને આશ્ચર્ય પમાડતો નથી ? અર્થાત્ સર્વ
સચેતન પ્રાણો વર્ગને આશ્ચર્યકારી થાય છે ૧૨

અનન્તકાલપ્રચિત—મનન્તમપિ સર્વથા ।

ત્વત્તો નાન્યઃ કર્મકક્ષ—મુન્મૂલયતિ મૂલતઃ ॥૧૩॥

અનન્તકાલથી ઉપાર્જન કરેલ અને અન્ત વિનાનું કર્મવન આપ સિવાય વીજો કોઈ સર્વ પ્રકારે મૂળથી ઉછેદી શકતો નથી. ૧૩

તથોપાયે પ્રવૃત્તસ્ત્વં, ક્રિયાસમભિહારતઃ ।

યથાનિચ્છન્નુપેયસ્ય, પરાં શ્રિયમશિશ્રિયઃ ॥૧૪॥

હે પ્રભુ ! ચારિત્રરૂપ ઉપાયમાં પુનઃ પુનઃ અભ્યાસથી આપ પટલા વધા પ્રવૃત્ત થયેલા છો કે પરમ-પદની શ્રેષ્ઠ સંપદારૂપ તીર્થંકરપદવીને નહિ ઇચ્છતા છતાં પણ આપને પ્રાપ્ત થઈ છે. ૧૪

મૈત્રીપવિત્રપાત્રાય, મુદિતામોદશાલિને ।

કૃપોપેક્ષાપ્રતીક્ષાય, તુભ્યં યોગાત્મને નમઃ ॥૧૫॥

મૈત્રી ભાવનાના પવિત્ર સ્થાનરૂપ, પુષ્ટ પ્રમોદ ભાવનાથી શોભિત તેમ જ કરુણા અને માધ્યસ્થ્ય (ભાવના) વડે પૂજ્ય એવા યોગસ્વરૂપી આપને અમારો નમસ્કાર થાઓ. ૧૫

॥ ઇતિ તૃતીયપ્રકાશઃ ॥

દેવકૃત અતિશય વર્ણનરૂપ ચોથો પ્રકાશ.

મિથ્યાદૃશાં યુગાન્તાર્કઃ, સુદશામમૃતાઞ્જનમ્ ।
તિલકં તીર્થકૃલ્લક્ષ્મ્યાઃ, પુરશ્ચક્રં તવૈધતે ॥૧॥

મિથ્યાદૃષ્ટિઓને પ્રલયકાળના સૂર્યની જેમ સંતાપ-
કારી અને સમ્યગ્દૃષ્ટિઓને અમૃતના અંજનની જેમ
શાન્તિકારી एवं તીર્થકરલક્ષ્મીના તિલક સમાન ધર્મ-
ચક્ર આપની આગળ દીપી રહ્યું છે. ૧

एकोऽयमेव जगति, स्वामीत्याख्यातुमुच्छ्रिता ।
उच्चैरिन्द्रध्वजव्याजा-तर्जनी जंभविद्विषा ॥२॥

જગતમાં આ વીતરાગ જ એક સ્વામી છે, એમ
જણાવવા માટે ઇંદ્રે ંચા ઇંદ્રધ્વજના મિષથી પોતાની
તર્જની અંગુલી ંચી કરી છે, એમ જણાય છે. ૨

यत्र पादौ पदं धत्त-स्तव तत्र सुरासुराः ।
किरन्ति पङ्कजव्याजा-च्छ्रियं पङ्कजवासिनीम् ॥३॥

ઝ્યાં આપના ચરણ પડે છે ત્યાં દેવ અને દાન-
વો નવ સુવર્ણકમળના વ્યાજથી કમળમાં સ્થિતિ
કરનારી લક્ષ્મીને વિસ્તારે છે. ૩

દાનશીલતપોભાવ-ભેદાદ્ધર્મ ચતુર્વિધમ્ ।

મન્યે યુગપદાખ્યાતું, ચતુર્વક્ત્રોઽભવદ્ભવાન્ ॥૪॥

દાન, શીલ, તપ અને ભાવનારૂપ ચાર પ્રકારના ધર્મને એકી સાથે કહેવા માટે આપ ચતુર્મુખ થયા છો એમ હું માનું છું. ૪

ત્વયિ દોષત્રયાત્રાતું, પ્રવૃત્તે ભુવનત્રયીમ્ ।

પ્રાકારત્રિતયં ચક્રુ-સ્ત્રયોઽપિ ત્રિદિવૌકસઃ ॥૫॥

રાગ, દ્વેષ અને મોહરૂપ તથા મન, વચન અને કાયા સંબંધી ત્રણ દોષથી ત્રિભુવનને બચાવવાને આપ પ્રવૃત્ત થયેલ હોવાથી ત્રણ પ્રકારના (વૈમાનિક, જ્યાતિષી અને ભુવનપતિ) દેવોણ રત્ન, સુવર્ણ અને રૂપ્યમય ત્રણ ગઢની રચના કરી છે. ૫

અધોમુખાઃ કણ્ટકાઃ સ્યુ-ર્ધાત્ર્યાં વિહરતસ્તવ ।

ભવેયુઃ સમ્મુખીનાઃ કિં, તામસાસ્તિગ્મરોચિષઃ ? ॥૬॥

પૃથ્વી ઉપર આપ વિચરો છો ત્યારે કાંટા પણ ઉંઘા પડી જાય છે. સૂર્ય ઉદય પામે છે ત્યારે ધૂવડ અથવા અંધકારનો સમૂહ શું ટકી શકે સ્વર્ગ ? ૬

કેશરોમનસ્મશ્રુ, તવાવસ્થિતમિત્યયમ્ ।

બાહ્યોઽપિ યોગમહિમા, નાપ્તસ્તીર્થકરૈઃ પરૈઃ ॥૭॥

કેશ, રોમ, નસ્ત્ર અને ઢાઢી-મૂઢ્ઢ દીક્ષા ગ્રહણ અવસરે જેવાં સમારેલાં હોય તેવાં જ રહે, જરા પળ ક્ષે નહિ ઇવો આ બાહ્ય (પ્રગટ દેખાતો) યોગ મ-હિમા પળ અન્ય હરિહરાદિક દેવાઈ પ્રાપ્ત કર્યો નથી ચારે અંતરંગ (સર્વાભિમુખ્યતાદિ) યોગની વાત તો દૂર જ રહી. ૭

શબ્દરૂપરસસ્પર્શ-ગન્ધાख्याः पञ्च गोचराः ।

भजन्ति प्रातिकूल्यं न, त्वदग्रे तार्किका इव ॥ ८ ॥

હે વીતરાગ ! બૌદ્ધ, નૈયાયિકાદિ તર્કવાદી-ઓની જેમ શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શરૂપ પાંચે ઇન્દ્રિયાના વિષયો આપની આગઢ અનુકૂલતાને ભજે છે-પ્રતિકૂલપણે વર્તતા નથી. ૮

त्वत्पादावृतवः सर्वे, युगपत्पर्युपासते ।

आकालकृतकन्दर्प-साहाय्यकभयादिव ॥ ९ ॥

અનાદિકાઢથી આપના વિરોધી કામદેવને સહા-યક થયાના ભયથી જ હોય તેમ સમકાળે સઘઢી ઋતુઓ આવી આપના ચરણકમઢને સેવે છે. ૯

સુગન્ધ્યુદકવર્ષેણ, દિવ્યપુષ્પોત્કરેણ ચ ।

ભાવિત્વત્પાદસંસ્પર્શી, પૂજયન્તિ ભુવં સુરાઃ ॥ ૧૦ ॥

જે ભૂમિને આપનો ચરણસ્પર્શ થવાનો છે તે
ભૂમિને દેવતાઓ સુગન્ધી જલની વૃષ્ટિવડે અને દિવ્ય
પંચવર્ણવાળા પુષ્પના પુંજવડે પૂજે છે. ૧૦

જગત્પ્રતીક્ષ્ય ! ત્વાં યાન્તિ, પક્ષિણોઽપિ પ્રદક્ષિણમ્ ।

કા ગતિર્મહતાં તેષાં, ત્વયિ યે વામવૃત્તયઃ ? ॥ ૧૧ ॥

હે ત્રૈલોક્યપૂજ્ય ! (અજ્ઞાન) પક્ષીઓ પણ આ-
પને પ્રદક્ષિણા દે છે, તો પછી વિવેકી અને બુદ્ધિશાલી
હોવા છતાં આપના પ્રતિ પ્રતિકૂલ વર્તે છે એવા માન-
વીઓની શી ગતિ થશે ? ૧૧

પશ્ચેન્દ્રિયાણાં દૌઃશીલ્યં, ક્વ ભવેદ્ભવદન્તિકે ? ।

એકેન્દ્રિયોઽપિ યન્મુશ્ચ—ત્યનિલઃ પ્રતિકૂલતામ્ ॥૧૨॥

સંજ્ઞોપંચેન્દ્રિય મનુષ્યાદિકનું દુષ્ટપણું આપની
પાસે ક્યાં રહે ? કેમકે એકેન્દ્રિય એવા પવન પણ
પ્રતિકૂલતાને તજી દે છે (તો બીજાનું કહેવું જ શું ?)
મતલબ એ કે પવન પણ સુખકારી જ વાય છે. ૧૨

મૂર્ધ્ના નમન્તિ તરવસ્ત્વન્માહાત્મ્યચમત્કૃતાઃ ।
તત્કૃતાર્થ શિરસ્તેષાં, વ્યર્થ મિથ્યાદૃશાં પુનઃ ॥૧૩॥

હે પ્રભુ ! વૃક્ષો પળ આપના માહાત્મ્યથી ચમત્કાર પામીને આપને મસ્તકવડે નમસ્કાર કરે છે. (એકેન્દ્રિયોને ભય, રાગ વિગેરે સંજ્ઞા હોય છે તેમ ચમત્કાર પળ સંભવે છે, તેથી આપના વિહાર વચ્ચે તે વૃક્ષો આપને જોડીને નમ્ર થાય છે) તેથી તેમના મસ્તક કૃતાર્થ છે, અને મિથ્યાદૃષ્ટિઓ આપને નમતા નથી તેથી તેઓના મસ્તક વ્યર્થ છે. ૧૩.

જઘન્યતઃ કોટિસદૃખ્યાસ્ત્વાં સેવન્તે સુરાસુરાઃ ।
ભાગ્યસંભારલભ્યેઽર્થે, ન મન્દા અપ્યુદાસતે ॥૧૪॥

હે પ્રભુ ! આપને જઘન્યથી પળ એક કરોડ દેવો અને અસુરો સેવે છે કેમકે પુણ્યના સમૂહથી પામી શકાય તેવા પદાર્થમાં મંદ પ્રાણીઓ પળ ઉદાસીન રહેતા નથી, તો પછી દેવતાઓ કેમ આલસુ થાય ? ૧૪

इति चतुर्थः प्रकाशः. ४.

અથ પંચમ પ્રકાશ ૫.

શેષ અતિશયોનું વર્ણન.

ગાયત્રિવાલિવિરુતૈ-નૃત્યત્રિવ ચલૈર્દલૈઃ ।

ત્વદ્ગુણૈરિવ રક્તોઽસૌ, મોદતે ચૈત્યપાદપઃ ॥ ૧ ॥

હે પ્રભુ ! આપના શરીરમાનથી વારગુણો આ ચૈત્યવૃક્ષ મમરાના શબ્દવડે જાણે ગાયન કરતો હોય, વાયુથી ચલાયમાન થતાં પાંદડાઓવડે જાણે નૃત્ય કરતો હોય અને આપના ગુણોવડે જાણે રક્ત (રાતો) થયો હોય તેમ હર્ષ પામે ૧.

આયોજનં સુમનસો-ઽધસ્તાન્નિક્ષિપ્તબન્ધનાઃ ।

જાનુદગ્ધ્રીઃ સુમનસો, દેશનોર્વ્યાં કિરન્તિ તે ॥ ૨ ॥

હે પ્રભુ ! આપની દેશના ભૂમિ (સમવસરણ) માં દેવતાઓ એક યોજન સુધી નીચા ડોંટવાળા જાનું-પ્રમાણ પુષ્પોને વિખેરે છે-વરસે છે ૨.

માલવકૈશિકીમુખ્ય-ગ્રામરાગપવિત્રિતઃ ।

તવ દિવ્યો ધ્વનિઃ પીતો, હર્ષોદ્ગ્રીવૈર્મૃગૈરપિ ॥ ૩ ॥

હે પ્રભુ ! વૈરાગ્યને દીપન કરનારા માલવ, કૌશિકી
વિગેરે ગ્રામ પર્યંત રાગોવડે પવિત્ર થયેલો આપનો
દિવ્ય ધ્વનિ હર્ષથી ઉંચી ડોકવાળા મૃગોપ પળ પીધો
(સાંભળ્યો) છે. ૩.

તવેન્દુધામધવલા, ચકાસ્તિ ચમરાવલી ।

હંસાલિરિવ વક્ત્રાબ્જ-પરિચર્યાપરાયણા ॥ ૪ ॥

હે પ્રભુ ! ચંદ્રના કિરણો જેવો ઉજ્જવલ ચમરાવલો
(ચામરની શ્રેણી) જાણે કે આપના મુખકમલની
સેવામાં તત્પર થયેલો હંસની શ્રેણી હોય તેમ
શામે છે. ૪.

મૃગેન્દ્રાસનમારુઢે, ત્વયિ તન્વતિ દેશનામ્ ।

શ્રોતું મૃગાઃ સમાયાન્તિ, મૃગેન્દ્રમિવ સેવિતુમ્ ॥ ૫ ॥

હે પ્રભુ ! જ્યારે આપ સિંહાસન ઉપર આરુઢ
થઈને દેશના આપો છો ત્યારે આપની દેશના સાંભ-
લવા માટે મૃગલાઓ પળ આવે છે. તે જાણે કે
મૃગેન્દ્ર (પોતાના સ્વામી) ની સેવા કરવા આવતા
હોય તેમ લાગે છે. ૫.

ભાસાં ચયૈઃ પરિવૃતો, જ્યોત્સ્નાભિરિવ ચન્દ્રમાઃ ।

ચકોરાણામિવ દૃશાં, દદાસિ પરમાં મુદમ્ ॥ ૬ ॥

હે પ્રભુ ! જ્યોત્સ્નાવડે પરિવરેલો ચંદ્ર જેમ ચકાર પક્ષીના નેત્રોને આનંદ આપે છે તેમ ભામંડલવડે પરિવરેલા આપ સજ્જનોના નેત્રોને અત્યંત આનંદ આપો છો. ૬.

દુન્દુભિર્વિશ્વવિશ્વેશ !, પુરો વ્યોમ્નિ પ્રતિધ્વનન્ ।
જગત્યામેષુ તે પ્રાજ્યં, સામ્રાજ્યમિવ શંસતિ ॥ ૭ ॥

હે સર્વ વિશ્વના (ત્રણ જગતના) સ્વામી ! વિહારમાં આપની આગળ આકાશમાં રહીને શબ્દ કરતો દેવ-દુંદુંભિ જાણે કે જગતમાં આપ પુરુષોમાં આપનું જ મોટું સામ્રાજ્ય કહેતો હોય તેમ શોભે છે. (સર્વ દેવોમાં આપનું ચક્રવર્તીપણું જણાવે છે.) ૭.

તથોર્ધ્વમૂર્ધ્વ પુણ્યદ્વિ-ક્રમસબ્રહ્મચારિણી ।
છત્રત્રયી ત્રિભુવન-પ્રભુત્વપ્રૌઢિશંસિની ॥ ૮ ॥

હે પ્રભુ ! (સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ, તોર્થકરનામકર્મ ઉપાર્જન, સ્વર્ગગમન, પુનઃ મનુષ્ય ભવમાં સર્વવિરતિ, અપૂર્વકરણ, ક્ષપકશ્રેણિ, શુક્લ-ધ્યાન, ઘાતિકર્મક્ષય, કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ, તોર્થકરની સંપદાનો ભોગ અને છેવટ મોક્ષગમન-આ પ્રમાણે) પૂર્ણ સમૃદ્ધિના અનુક્રમની જેવા આપના મસ્તક ઉપર

ઉપરાઉપરી રહેલા ત્રણ કુત્રો ત્રણ જગતના પ્રમુ-
ખાનો મોટાઈને કહેતા હોય તેમ શોભે છે. ૮.

एतां चमत्कारकरीं, प्रातिहार्यश्रियं तव ।

चित्रीयन्ते न के दृष्ट्वा, नाथ ! मिथ्यादृशोऽपि हि ? ॥९॥

હે નાથ ! ચમત્કારને. કરનારી આપની પ્રાતિહાર્ય
લક્ષ્મીને જોઈને કયા મિથ્યાદૃષ્ટિ જનો પણ આશ્ચર્ય
નથી પામતા ? સર્વ જનો આશ્ચર્ય પામે છે. (જો કે
તીર્થકરોને અનંત અતિશયો હોય છે તો પણ બાલ-
જનોના બોધને માટે સ્થૂલ દૃષ્ટિથી ચોત્રીશ અતિશયો
કહેવામાં આવે છે.) ૯.

इति पंचम प्रकाश. ५.

અથ ષષ્ઠપ્રકાશઃ

લાવણ્યપુણ્યવપુષિ, ત્વયિ નેત્રામૃતાન્જને ।

માધ્યસ્થ્યમપિ દૌઃસ્થ્યાય, કિં પુનર્દ્વેષવિપ્લવઃ? ॥૧॥

હે પ્રભુ ! તમે લાવણ્યવડે પવિત્ર શરીરવાળા હોવાથી પ્રાણીઓના નેત્રોને અમૃતના અંજન સમાન છો; છતાં તમારે વિષે મધ્યસ્થપણું ધારણ કરવું (પટલે કે બીજા હરિહરાદિક દેવ જેવા આપ પણ દેવ છો પણ જે માનવું) તે પણ મોટા खेદને માટે છે; તો પછી આપને વિષે દ્વેષભાવ રાખવો તે તો અત્યંત खेદને માટે હોય તેમાં શું કહેવું ? ૧.

તવાપિ પ્રતિપક્ષોઽસ્તિ, સોઽપિ કોપાદિવિપ્લુતઃ ।

અનયા કિંવદન્ત્યાપિ, કિં જીવન્તિ વિવેકિનઃ? ॥ ૨ ॥

હે નાથ ! આપને પણ શત્રુ છે અને તે પણ ક્રોધાદિક કષાયથી વ્યાપ્ત છે. આવી વાર્તાણ કરીને પણ શું વિવેકી પુરુષો જીવી શકે ? ન જ જીવે. (નહીં સાંભળવા યોગ્ય વચન સાંભળવા કરતાં મરણ જ શ્રેષ્ઠ છે.) ૨.

વિપક્ષસ્તે વિરક્તશ્ચેત્, સ ત્વમેવાથ રાગવાન્ ।

ન વિપક્ષો વિપક્ષઃ કિં, સ્વદ્યોતો ધૃતિમાલિનઃ ? ॥ ૩ ॥

જો કદાચ આપનો શત્રુ વિરાગી હોય તો તે વિરાગી આપ જ છો (તેથી તેવો શત્રુ હોઈ શકે નહીં ! મત્ર જ હોય) અને જો તે આપનો શત્રુ રાગી હોય તો પણ તે અણઘટતો શત્રુ હોઈ શકે નહીં. શું સ્વદ્યોત સૂર્યનો શત્રુ હોઈ શકે ? ન જ હોય (કારણ કે સમાન પરાક્રમી જ શત્રુ હોઈ શકે છે) ૩.

સ્પૃહ્યન્તિ ત્વદ્યોગાય, યત્તેઽપિ લવસત્તમાઃ ।

યોગમુદ્રાદરિદ્રાણાં, પરેષાં તત્કથૈવ કા ? ॥ ૪ ॥

હે પ્રભુ ! તે લવસત્તમ (અનુત્તરવિમાનવાસી) દેવો પણ આપના યોગની સ્પૃહા કરે છે. તો યોગમુદ્રાણ (રજોહરણાદિકે) કરીને રહિત અન્યદર્શનીઓને તે યોગમાર્ગની કથા જ શાની હોય ? ન જ હોય. ૪.

ત્વાં પ્રપદ્યામહે નાથં, ત્વાં સ્તુમસ્ત્વામુપાસ્મહે ।

ત્વત્તો હિ ન પરસ્ત્રાતા, કિં બ્રૂમઃ ? કિમુ કુર્મહે ? ॥ ૫ ॥

હે નાથ ! અમે આપને અંગીકાર કરીએ છીએ, આપની સ્તુતિ કરીએ છીએ, આપની ઉપાસના (સેવા)

કરીએ છીએ, આપનાથી બીજો કોઈ (દેવાદિક) રક્ષણ કરનાર નથી આથી બીજું અમે શું બોલીએ ? અને શું કરીએ ? ૫.

स्वयं मलीमसाचारैः, प्रतारणपरैः परैः ।

वंच्यते जगदप्येतत्, कस्य पूत्कुर्महे पुरः ? ॥ ६ ॥

પોતે મલિન આચારવાળા અને બીજાને ઠગવામાં તત્પર એવા અન્ય દેવો આ આજ્ઞા જગતને ઠગે છે. તો હે નાથ ! અમે કોની પાસે આ પોકાર કરીએ ? (આપ સિવાય બીજા કોઈની પાસે કહીએ તેવું નથી.) ૬.

नित्यमुक्तान् जगज्जन्म-क्षेमक्षयकृतोद्यमान् ।

बन्ध्यास्तनन्धयप्रायान्, को देवांश्चेतनः श्रयेत् ? ॥ ७ ॥

નિરંતર મુક્ત તથા જગતની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને પ્રલય કરવામાં ઉદ્યમવાન એવા (વંધ્યા પુત્ર સમાન દેવોને કોણ ચેતનાવાળો પ્રાણી આશ્રય કરે ? (દેવ તરિકે માને ?) ૭.

कृतार्था जठरोपस्थ-दुःस्थितैरपि देवतैः ।

भवादृशान्निह्वयते, हाहा ! देवास्तिकाः परे ॥ ८ ॥

હે દેવ ! બીજા આસ્તિકો (બ્રાહ્મણાદિ) જઠર અને
અપસ્થ (ક્ષુધા અને કામવિકાર) થી દુઃખી થયેલા
દેવોવડે પણ કૃતાર્થ થઈ આપના જેવા : વીતરાગ
દેવોને છુપાવે છે—નિષેધ કરે છે, તે અતિ દેવોનો
વાત છે. ૮.

સ્વપુષ્પપ્રાયમુત્પ્રેક્ષ્ય, કિશ્ચિન્માનં પ્રકલ્પ્ય ચ ।

સંમાન્તિ દેહે ગેહે વા, ન ગેહેનર્દિનઃ પરો ॥ ૯ ॥

હે પ્રભુ ! ગેહેનર્દી (ઘરમાં જ શુરવોર) એવા
કેટલાક લોકો આકાશ-પુષ્પની જેવી મિથ્યા ઉત્પ્રેક્ષા
(તર્ક) કરીને, અને કાંઈક પ્રમાણની કલ્પના કરીને
પોતાના દેહમાં અને ઘરમાં માતા નથી (અમારો જ ધર્મ
શ્રેષ્ઠ છે એમ માની મસ્તની જેમ રહે છે.) ૯.

કામરાગસ્નેહરાગા—વીષત્કરનિવારણૌ ।

દૃષ્ટિરાગસ્તુ પાપીયાન્, દુરુચ્છેદઃ સતામપિ ॥ ૧૦ ॥

હે પ્રભુ ! કામરાગ અને સ્નેહરાગ એ બન્નેનું નિવા-
રણ કરવું સહેલું છે પરંતુ (મારી માન્યતા જ સત્ય
છે એવા પ્રકારના) દૃષ્ટિરાગ તો અત્યંત પાપી છે.
તેને સત્પુરુષો પણ દુઃખે કરીને છેદી શકે છે. ૧૦

પ્રસન્નમાસ્યં મધ્યસ્થે, દશૌ લોકમ્પૂર્ણં વચઃ ।

इति प्रीतिपदे बाढं, मूढास्त्वय्यप्युदासते ॥ ११ ॥

હે પ્રભુ ! આપનું મુખ પ્રસન્ન છે, બન્ને નેત્રો મધ્યસ્થ (વિકાર રહિત) છે અને આપનું વચન લોકોને પ્રીતિકારક છે. આ પ્રમાણે આપ સર્વને પ્રીતિ કરનાર છતાં પણ મૂઢ લોકો આપના ઉપર ઉદાસીન રહે છે. ૧૧.

तिष्ठेद्वायुर्द्रवेदद्रि-ज्वलेज्जलमपि क्वचित् ।

तथापि ग्रस्तो रागाद्यै-र्नाप्तो भवितुमर्हति ॥ १२ ॥

દે જિનેન્દ્ર ! કદાચ વાયુ સ્થિર થઈ જાય, પર્વત ગળી જાય અને પાણી પણ અગ્નિની જેમ જાજ્વલ્યમાન થાય; તો પણ જે (દેવો) રાગદ્વેષાદિકવડે વ્યાપ્ત હોય તે આત્મ (હિતકારક) થવાને લાયક નથી અર્થાત્ વીતરાગ સિવાય બીજા કોઈ સત્ય દેવ છે જ નહીં. ૧૨.

इति षष्ठप्रकाशः

અથ સપ્તમપ્રકાશ.

હવે જગત્કર્તૃનિરાસ નામનો સાતમો પ્રકાશ કહે છે.

ધર્માધર્મૌ વિના નાઙ્ગં, વિનાઙ્ગેન મુખં કુતઃ ? ।

મુખાદ્વિના ન વક્તૃત્વં, તચ્છાસ્તારઃ પરે કથમ્ ? ॥ ૧ ॥

ધર્મ અને અધર્મ (પાપ-પુણ્ય) વિના શરીર હોઈ શકતું નથી. શરીર વિના મુખ ક્યાથી હોય ? અને મુખ વિના વક્તાપણું સંભવતું નથી; તેથી અન્ય દેવો (કે જેઓ નિત્ય મુક્ત માનેલા છે અને શરીરાદિક રહિત છે તેઓ) ઉપદેશદાતા શી રીતે હોઈ શકે ? ૧.

અદેહસ્ય જગત્સર્ગે, પ્રવૃત્તિરપિ નોચિતા ।

ન ચ પ્રયોજનં કિંચિત્, સ્વાતન્ત્ર્યાન્ન પરાજ્ઞયા ? ॥ ૨ ॥

વહ્લી શરીર રહિત દેવની જગતને ઉત્પન્ન કરવામાં પ્રવૃત્તિ પણ ઉચિત નથી. તેમ જ સ્વતંત્રપણુ હોવાથી તેવી પ્રવૃત્તિમાં કાંઈ પણ પ્રયોજન નથી અને તે બીજાની આજ્ઞાથી પ્રવર્ત્તતા પણ નથી. ૨.

ક્રીડયા ચેત્પ્રવર્તેત, રાગવાન્ સ્યાત્ કુમારવત્ ।

કૃપયાઽથ સૃજેત્તર્હિ, મુખ્યેવ સકલં સૃજેત્ ॥ ૩ ॥

જો કદાચ તે દેવ ક્રીડાથી જ જગતની સૃષ્ટિ વિગે-
રેમાં પ્રવર્તે છે એમ કોઈ કહે તો તેને બાલકની જેમ
રાગવાન કહેવો જોઈશે, અને જો કૃપાથી સર્જે છે
એમ કહેતા હો તો તેણે સમગ્ર જગતને સુખી જ
સર્જવું જોઈય. ૩.

દુઃખદૌર્ગત્યદુર્યોનિ-જન્માદિક્લેશવિહ્વલમ્ ।

જનં તુ સૃજતસ્તસ્ય, કૃપાલોઃ કા કૃપાલુતા ? ॥ ૪ ॥

પરંતુ તે તો ઇષ્ટ વિયોગાદિક દુઃખ, દરિદ્રતા, દુષ્ટ-
યોનિ અને જન્મમરણાદિક ક્લેશવડે વ્યાપ્ત એવા જનોને
સર્જે છે; તેથી તે કૃપાલુની કઈ કૃપાલુતા
સમજવી ? ૪.

કર્માપેક્ષઃ સ ચેત્તર્હિ, ન સ્વતંત્રોઽસ્મદાદિવત્ ।

કર્મજન્યે ચ વૈચિત્ર્યે, કિમનેન શિશુણ્ડિના ? ॥ ૫ ॥

જો કદાચ તમે એમ કહેશો કે તે દેવ તો પ્રા-
ણીઓના કર્મને અનુસારે સર્વ કરે છે, તો તે દેવ
આપણી જેમ સ્વતંત્ર નથી. જો કર્મથી ઉત્પન્ન થયેલું
વિચિત્રપણું માનતા હો તો આ નપુંસક જેવા ઇશ્વ-
રને માનવાથી શું ફલ ? ૫.

અથ સ્વભાવતો વૃત્તિ-રવિતર્ક્યા મહેશિતુઃ ।

પરીક્ષકાણાં તર્હ્યેષ, પરીક્ષાક્ષેપડિણ્ડિમઃ ॥ ૬ ॥

જો કદાચ “ ઈશ્વરનો જગત સૃષ્ટિ સંબંધી સ્વભાવિક પ્રવૃત્તિ વીજા કાફના તર્કમાં આવી શકે તેવી નથી ” એમ કહેશો તો પરીક્ષકાને પરીક્ષાનો નિષેધ કરનાર આ ડિંડિમ (ઢોલ) વગડાવવા જેવું છે. ૬.

સર્વભાવેષુ કર્તૃત્વં, જ્ઞાતૃત્વં યદિ સમ્મતમ્ ।

મતં નઃ સન્તિ સર્વજ્ઞા, મુક્તાઃ કાયમૃતોઽપિ ચ ॥ ૭ ॥

જો “ સર્વ પદાર્થોનું જાણવાપણું એ જ કર્તાપણું છે ” એમ તમે માનતા હો તો તે વાત અમારે પણ માન્ય જ છે; કેમકે અમારા જિનશાસનમાં શરીરધારી અરિહંત સર્વજ્ઞ (જીવન મુક્ત) અને શરીર રહિત સિદ્ધ (વિદેહ મુક્ત) એમ બે પ્રકારના સર્વજ્ઞો છે ૭.

સૃષ્ટિવાદકુહેવાક-મુન્મુચ્યેત્યપ્રમાણકમ્ ।

ત્વચ્છાસને રમન્તે તે, યેષાં નાથ ! પ્રસીદસિ ॥ ૮ ॥

હે નાથ ! જેમના ઉપર આપ પ્રસન્ન થયા છો તે પુરુષો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પ્રમાણ રહિત સૃષ્ટિવાદના કદાગ્રહને છોડીને આપના શાસનમાં જ આનંદ પામે છે. ૮.

इति सप्तमप्रकाशः

અથ અષ્ટમ પ્રકાશ.

હેવે એકાંતપક્ષનિરાશ નામના આઠમો પ્રકાશ કહે છે—

સત્ત્વસ્યૈકાન્તનિત્યત્વે, કૃતનાશાકૃતાગમૌ ।

સ્યાતામેકાન્તનાશેઽપિ, કૃતનાશાકૃતાગમૌ ॥ ૧ ॥

હે પ્રભુ ! પદાર્થનું એકાંત નિત્યપણું માનવામાં કૃત-
નાશ (કરેલાનો નાશ) અને અકૃતાગમ (નહીં
કરેલાનો પ્રાપ્તિ) નામના બે દોષ લાગે છે, તેમજ
પદાર્થનું એકાંત અનિત્યપણું માનવામાં પણ કૃતનાશ
અને અકૃતાગમ નામના બે દોષ લાગે છે. ૧.

આત્મન્યૈકાન્તનિત્યે સ્યાન્ન ભોગઃ સુખદુઃખયોઃ ।

એકાન્તાનિત્યરૂપેઽપિ, ન ભોગઃ સુખદુઃખયોઃ ॥ ૨ ॥

આત્માને એકાંત નિત્ય માનવાથી સુખદુઃખનો ભોગ
ઘટી શકતો નથી અને આત્માને એકાંત અનિત્ય મા-
નવાથી પણ સુખદુઃખનો ભોગ ઘટતો નથી. ૨.

પુણ્યપાપે બન્ધમોક્ષૌ, ન નિત્યૈકાન્તદર્શને ।

પુણ્યપાપે બન્ધમોક્ષૌ, નાનિત્યૈકાન્તદર્શને ॥ ૩ ॥

एकांत नित्यपक्षमां पुण्य--पाप तथा बंध-मोक्ष
संभवता नथी, तेम ज एकांत अनित्य पक्षमां पण
पुण्य-पाप तथा बंध-मोक्ष संभवता नथी. ३.

क्रमाक्रमाम्यां नित्यानां, युज्यतेऽर्थक्रिया न हि ।
एकान्तक्षणिकत्वेऽपि, युज्यतेऽर्थक्रिया न हि ॥ ४ ॥

जीवाजीवादिक पदार्थोंने एकांत नित्य मानीए
ता क्रमे अथवा अक्रमे तेमनी अर्थ क्रिया घटी शकશે
नहीं. ते ज रीते एकांत अनित्य मानवामां पण अर्थ
क्रिया થઈ શકશે નહોં. ૪.

यदा तु नित्यानित्यत्व-रूपता वस्तुनो भवेत् ।
यथात्थ भगवन्नैव, तदा दोषोऽस्ति कश्चन ॥ ५ ॥

તેથી કરીને હે ભગવન્ ! જેમ આપે કહ્યું છે. તેમ
જ્યારે પદાર્થનું નિત્યાનિત્યપણું માનીએ, ત્યારે કોઈ પણ
જાતનો દોષ આવતો નથી. ૫.

गुडो हि कफहेतुः स्यान्नागरं पित्तकारणम् ।
द्वयात्मनि न दोषोऽस्ति, गुडनागरभेषजे ॥ ६ ॥

જેમકે ગોઝ કફનો હેતુ છે અને સુંઠ પિત્તનું કારણ
છે. તે બન્ને ગોઝ અને સુંઠ રૂપ ઔષધને વિષે કફ
કે પિત્ત પોરો દોષ નથી. પરંતુ ઉલટું પુષ્ટિનું કારણ
થાય છે. ૬.

દ્વયં વિરુદ્ધં નૈકત્રાઽ-સત્પ્રમાણપ્રસિદ્ધિતઃ ।

વિરુદ્ધવર્ણયોગો હિ, દૃષ્ટો મેચકવસ્તુષુ ॥ ૭ ॥

તે જ પ્રમાણે ઘટાદિક કોઈ પણ એક વસ્તુમાં નિત્યતા અને અનિત્યતા એ બન્ને માનવાથી કાંઈ પણ વિરોધ આવતો નથી. કેમકે તેવા વિરોધ (કોઈ પણ પ્રત્યક્ષાદિક) વિદ્યમાન પ્રમાણોવડે સિદ્ધ થઈ શકતા નથી. એટલે કે તેવી કાંઈ પણ યુક્તિ નથી કે જેનાથી નિત્યાનિત્યને વિષે વિરોધ સાધી શકાય. કારણ કે (કૃષ્ણ અને શ્વેત વિગેરે) વિરુદ્ધ વર્ણનો યોગ પટાદિક શબ્દ (જૂદા જૂદા વિચિત્ર વર્ણવાળી) વસ્તુને વિષે પ્રત્યક્ષ જોવામાં આવે છે. ૭.

વિજ્ઞાનસ્યૈકમાકારં, નાનાકારકરમ્બિતમ્ ।

ઈચ્છંસ્તથાગતઃ પ્રાજ્ઞો, નાનેકાન્તં પ્રતિશ્લિપેત્ ॥ ૮ ॥

વિજ્ઞાન (જ્ઞાન) નું એક જ સ્વરૂપ છે અને તે ઘટાદિકના વિચિત્ર આકારે કરીને સહિત છે એમ ઇચ્છતા પ્રાજ્ઞ બૌદ્ધ અનેકાંત (સ્યાદ્વાદ) ને ઉત્થાપી શકતો નથી. એટલે કે એક સ્વરૂપવાળા જ્ઞાનને વિચિત્ર આકારવાળું માનવાથી અનેકાંત મત માન્યો જ કહેવાય છતાં તેને નહીં સ્વીકારતો બૌદ્ધ સ્વરેખર પ્રાજ્ઞ (પ્ર×અજ્ઞ-મોટો અજ્ઞાની) છે. ૮.

ચિત્રમેકમનેકં ચ, રૂપં પ્રામાણિકં વદન્ ।

યોગો વૈશેષિકો વાપિ, નાડનેકાન્તં પ્રતિક્ષિપેત્ ॥૯॥

એક જ રૂપ (ઘટાદિક) અનેક રૂપ (આકાર) વાળું છે, તે પ્રમાણસિદ્ધ છે. એમ બોલતાં નૈયાયિક અને વૈશેષિક । મતવાળા પણ અનેકાંતમતને ઉત્થાપી શકતા નથી. ૯.

इच्छन्प्रधानं सत्त्वाद्यै—विरुद्धैर्गुम्फितं गुणैः ।

साङ्ख्यः सङ्ख्यावतां मुख्यो, नाडनेकान्तं प्रतिक्षिपेत् १०

વિદ્વાનોમાં મુખ્ય એવો સાંખ્ય મત સત્ત્વાદિક વિરુદ્ધ ગુણે કરીને સહિત પ્રધાનને (પ્રકૃતિને) ઇચ્છે છે, પટલે કે સત્ત્વગુણ, રજોગુણ અને તમોગુણ એ ત્રિગુણાત્મક પ્રકૃતિ છે એમ ઇચ્છે છે. તે ત્રણે ગુણો પરસ્પર વિરુદ્ધ છે, તેને એક જ વસ્તુ (પ્રકૃતિ) માં માને છે; તેથી તે અનેકાંત મતને ઉત્થાપી શકતો નથી. ૧૦.

विमतिः सम्मतिर्वापि, चार्वाकस्य न मृग्यते ।

परलोकात्ममोक्षेषु, यस्य मुह्यति शेमुषी ॥ ११ ॥

हे प्रभु ! परलोक, जीव અને મોક્ષમાં પણ જેની

મતિ મુંઝાયેલી છે તે ચાર્વાક (નાસ્તિક) ની અહીં વિમતિ છે કે સંમતિ છે તે કાંઈ વિચારવાની જરૂર નથી; કેમકે બાળ-ગોપાલ પર્યંત સર્વ કોઈ પરલોકાદિકને માને છે. તેને જ જે માનતા નથી એવા ચાર્વાકની વિમતિ કે સંમતિથી શું ફલ ? ૧૧.

તેનોત્પાદવ્યયસ્થેમ—સમ્મિન્નં ગોરસાદિવત્ ।

ત્વદુપજ્ઞં કૃતધિયઃ, પ્રપન્ના વસ્તુતસ્તુ સત્ ॥ ૧૨ ॥

આથી કરીને હે વીતરાગ ! કુશલ બુદ્ધિવાળા (જ્ઞાની) પુરુષોએ ગોરસાદિકની જેમ ઉત્પાત, વ્યય અને ધ્રોવ્યસ્વરૂપવાળો સત્ વસ્તુ કે જે આપે સૌથી પ્રથમ પ્રરૂપો છે તેને જ અંગીકાર કરી છે. જેમ ગોરસ (દૂધ) દૂધપણાવડે નાશ પામી વહીંપણે ઉત્પન્ન થયું તે પળ ગોરસ જ કહેવાય છે. પટલે કે દૂધરૂપ દ્રવ્યનો વહીંરૂપ પર્યાય થયો. તે જ રીતે મૃત્તિકાદિક દ્રવ્યનો ઘટાદિક પર્યાય છે. તે જ રીતે જીવ દ્રવ્યનો મનુષ્યાદિક પર્યાય છે વિગેરે. ૧૨.

इत्यष्टमप्रकाशः

અથ નવમ પ્રકાશ. ૯.

યત્રાલ્પેનાપિ કાલેન, ત્વદ્ભક્તૈઃ ફલમાપ્યતે ।

કલિકાલઃ સ ઇકોઽસ્તુ, કૃતં કૃતયુગાદિભિઃ ॥૧॥

આ પ્રમાણે ઇકાંત મતનો નિરાશ કરીને આ કલિકાલનો ઉત્તમતા દેખાડવાપૂર્વક વીતરાગ પ્રભુનું ધર્મચક્રવર્તીપણું બતાવે છે—

જે કલિકાલમાં થોડાકાળવડે પણ આપના ભક્તો આપની ભક્તિના ફળને પામે છે તે કલિકાલ જ એક હો. કૃતયુગ વગેરે યુગોથી સર્થું. તેનું કાંઈ કામ નથી. કહ્યું છે કે “કૃતયુગમાં હજાર વર્ષ સુધી કરેલો ભક્તિનું જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે ફળ ત્રેતાયુગમાં એક વર્ષવડે, દ્વાપરમાં એક માસવડે અને કલિયુગમાં એક અહોરાત્રવડે પ્રાપ્ત થાય છે. ” ૧.

સુષમાતો દુઃષમાયાં, કૃપા ફલવતી તવ ।

મેરુતો મરુભ્રમૌ હિ, શ્લાઘ્યા કલ્પતરોઃ સ્થિતિઃ ॥૨॥

હે પ્રભુ ! સુષમા કાળ કરતાં દુઃષમા (કલિ) કાળમાં આપની કૃપા (હોય તો તે) ફળવાળી ઉત્તમ

ફળને આપનારી છે, કેમકે મેરુપર્વત કરતાં માર-
વાડનો ભૂમિમાં કલ્પવૃક્ષની સ્થિતિ વચ્ચાળવા
લાયક છે. ૨.

શ્રાદ્ધઃ શ્રોતા સુધીર્વક્તા, યુજ્યેયાતાં યદીશ ! તત્ ।
ત્વચ્છાસનસ્ય સામ્રાજ્યમેકચ્છત્રં કલાવપિ ॥૩॥

હે પ્રભુ ! શ્રદ્ધાવાન શ્રોતા અને સુધી (આપના
આગમના રહસ્યને જાણનાર) વક્તા એ બેનો જો સમા-
ગમ થાય તો આવા કલિયુગમાં પણ આપના શાસનનું
એકછત્રવાલું જ સામ્રાજ્ય છે. અહીં કુમારપાલ રાજા
શ્રોતા અને પોતે (શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્ય) વક્તા એ બેના
યાગ થવાથી શાસનનું સામ્રાજ્ય થયું તેથી આ અનુ-
ભવસિદ્ધ કવિનું વચન છે. ૩.

યુગાન્તરેऽપિ ચેન્નાથ !, ભવન્ત્યુચ્છૃજ્જલાઃ खलाः ।
वृथैव तर्हि कुप्यामः, कलये वामकेलये ॥४॥

હે નાથ ! જો કૃતયુગ વિગેરે બીજા યુગમાં પણ
મંચલિપુત્ર જેવા ઉદ્ધત ચલપુરુષો હોય છે, તો પછી
અયોગ્ય ચરિત્રવાળા કલિયુગની ઉપર અમે ફાગટ જ
કોપ કરીએ છીએ. ૪.

कल्याणसिद्धयै साधीयान्, कलिरेव कषोपलः ।

विनाग्निं गन्धमहिमा, काकतुण्डस्य नैधते ॥५॥

કલ્યાણનો સિદ્ધિને માટે કસોટીના પથ્થર જેવો
કલિયુગ જ વધારે સારા છે, કેમકે અગ્નિ વિના
અગરના ગન્ધનો મહિમા વૃદ્ધિ પામતો નથી. ૫.

નિશિ દીપોઽમ્બુધૌ દ્વીપં, મરૌ શાખી હિમે શીખી ।
કલૌ દુરાપઃ પ્રાપ્તોઽયં, ત્વત્પાદાબ્જરજઃકણઃ ॥૬॥

હે પ્રભુ ! કલિયુગમાં દુખે કરોને પામી શકાય
एवी આ આપના ચરણકમળના રજની કળીઓ
રાત્રીએ દીવાની જેમ, સમુદ્રમાં દ્વીપની જેમ, મારવા-
ડમાં વૃક્ષની જેમ, અને શિયાળામાં અગ્નિની જેમ
અમને પ્રાપ્ત થઈ છે. ૬.

યુગાન્તરેષુ भ्रान्तोऽस्मि, त्वद्दर्शनविनाकृतः ।
नमोऽस्तु कलये यत्र, त्वद्दर्शनमजायत ॥७॥

હે પ્રભુ ! બીજા યુગોમાં હું આપના દર્શન વિ-
નાનો જ આ સંસારરૂપો અરણ્યમાં ભટક્યો છું
તેથી આ કલિયુગને જ નમસ્કાર હો કે જેમાં આપનું
દર્શન થયું. ૭.

बहुदोषो दोषहीनाच्चतः कलिरशोभत ।

विषयुक्तो विषहरात्फणीन्द्र इव रत्नतः ॥८॥

हे प्रभु ! जेम विषने हरण करनारा मणिवडे विष
युक्त सर्प शोभे छे तेम अढार दोष रहित आप-
वडे घणा दोषवाळो कलियुग शोभे छे. ८.

इति नवमप्रकाशः

અથ દશમ પ્રકાશ ૧૦.

મત્રસત્તેસ્ત્વત્રપ્રસાદસ્ત્વત્રપ્રસાદાદિયં પુનઃ ।

इत्यन्योन्याश्रयं भिन्धि, प्रसीद भगवन् ! मयि ॥१॥

હે ભગવન્ ! મારા મનનો પ્રસન્નતાથી પટલે (નિર્મલતાને અનુસારે) આપની પ્રસન્નતા (કૃપા) મારા પર થાય છે અને આપના પ્રસાદથી (કૃપાથી) આ મારા મનનો પ્રસન્નતા (નિર્મલતા) થાય છે. આ પ્રમાણે ઉત્પન્ન થયેલા અન્યોન્યાશ્રય દોષને આપ ભેદી નાહો અને મારા ઉપર આપ પ્રસન્ન થાઓ (કૃપા કરો) પટલે કે મારી તુચ્છ પ્રસન્નતાનો અનાદર કરી પ્રથમથી જ આપ મારા પર કૃપા કરો કે જેથી આપની પ્રસન્નતાથી હું અવશ્ય પ્રસન્ન થઈશ. ૧.

निरीक्षितुं रूपलक्ष्मीं, सहस्राक्षोऽपि न क्षमः ।

स्वामिन् ! सहस्रजिह्वोऽपि, शक्तो वक्तुं न ते गुणान् ॥२॥

હે સ્વામિન્ ! આપની રૂપલક્ષ્મી જોવાને હજાર નેત્રવાળો ઇંદ્ર પણ સમર્થ નથી અને આપના ગુણ જોવાને હજાર જિહ્વાવાળો શેષનાગ પણ સમર્થ નથી. ૨.

સંશયાન્ નાથ ! હરસેઽનુત્તરસ્ત્રર્ગિણામપિ ।

અતઃ પરોઽપિ કિં કોઽપિ, ગુણઃ સ્તુત્યોઽસ્તિ વસ્તુતઃ? ૩ ॥

હે નાથ ! આપ અહીં રહ્યા છતાં જ અનુત્તર વિમાનમાં રહેલા દેવોના પળ સંશયોને હરો છો, તો શું આથી બીજો વસ્તુતઃ (પરમાર્થથી) સ્તુતિ કરવા લાયક કોઈ પણ ગુણ છે. ? નથી જ. ૩.

इदं विरुद्धं श्रद्धतां, कथमश्रद्धानकः ।

आनन्दसुखसक्तिश्च, विरक्तिश्च समं त्वयि ॥૪॥

હે પ્રભુ ! અનંત આનંદરૂપ સુખમાં આસક્તિ અને સર્વ સંગની વિરક્તિ એ બન્ને એકી સાથે આપનામાં છે. આવી વિરુદ્ધ બાબત શ્રદ્ધા વિનાનો (આપના લોકો-ત્તર ચરિત્રને નહિ જાણનાર) પુરુષ શી રીતે શ્રદ્ધા કરે (માને)? ૪.

नाथेयं घट्यमानापि, दुर्घटा घटतां कथम् ? ।

उपेक्षा सर्वसत्त्वेषु, परमा चोपकारिता ॥ ૫ ॥

હે નાથ ! આપની સર્વ પ્રાણીઓને વિષે ઉપેક્ષા (મધ્યસ્થપણું-રાગ દ્વેષ રહિતપણું) અને જ્ઞાનાદિક મોક્ષમાર્ગ દેખાડવાનું કરીને મહા-ઉપકારીપણું આ

बे बाबत आपने विषे प्रत्यक्ष देखातो होवाथो-घट-
मान छतां अन्यत्र अघटमान होवाथो शो रीते
घटो शके ? ५.

द्वयं विरुद्धं भगवंस्तव नान्यस्य कस्यचित् ।

निर्गन्थता परा या च, या चोच्चैश्चक्रवर्तिता ॥६॥

हे भगवन् ! जे उत्कृष्ट निर्ग्रन्थपणुं (निःस्पृह-
पणुं) अने जे उत्कृष्ट चक्रवर्तीपणुं-आ बे विरुद्ध
बाबतो के जे बीजा कोइ हरिहरादिकमां नथी, ते
आपनामां स्वभाविक ज रहेली छे, ६.

नारका अपि मोदन्ते, यस्य कल्याणपर्वसु ।

पवित्रं तस्य चारित्रं, को वा वर्णयितुं क्षमः ? ॥७॥

जेमनी पांचे कल्याणक तिथिओमां नारकीओ
पण एक मुहूर्त्त मात्र आनंद पामे छे तेमनुं (आपनुं)
पवित्र चारित्र वर्णन करवा कोण समर्थ छे. ? ७.

शमोऽद्भुतोऽद्भुतं रूपं, सर्वात्मसु कृपाद्भुता ।

सर्वाद्भुतनिधीशाय, तुभ्यं भगवते नमः ॥८॥

हे वीतराग ! आपने विषे अद्भुत समता,
अद्भुत रूप अने सर्व प्राणीओ उपर अद्भुत दया छे;
तेथी सर्व अद्भुतना महानिधानरूप आप भगवानने
नमस्कार हो ! ८.

इति दशमप्रकाशः

અથ એકાદશ પ્રકાશ. ૧૧.

અર્ચિત્ય મહાત્મ્યનું વર્ણન—

નિમ્નન્પરીષહચમૂપસર્ગાન્ પ્રતિક્ષિપન્ ।
પ્રાપ્તોઽસિ શ્મસૌહિત્યં, મહતાં કાપિ વૈદુષી ॥૧॥

હે વીતરાગ ! આપ પરીસહોની સેનાને હળતા અને ઉપસર્ગોનો તિરસ્કાર કરતા સમતારૂપ અમૃતની તૃપ્તિને પામ્યા છો, તેથી મોટા પુરુષોની ચતુરાઈ કોઈ અદ્ભુત જ હોય છે. ૧.

અરક્તો ભુક્તવાન્મુક્તિમદ્વિષ્ટો હતવાન્દ્વિષઃ ।
અહો ! મહાત્મનાં કોઽપિ, મહિમા લોકદુર્લભઃ ॥૨॥

હે વીતરાગ ! આપે રાગ રહિત છતાં મુક્તિ-સ્ત્રીને ભોગવી છે અને દ્વેષ રહિત છતાં કષાયાદિક શત્રુઓને હળ્યા છે. અહો ! લોકમાં દુર્લભ એવો મહાત્માઓનો મહિમા કોઈ અદ્ભુત જ છે. ૨.

સર્વથા નિર્જિગીષેણ, ભીતભીતેન ચાગસઃ ।
ત્વયા જગત્ત્રયં જિગ્મે, મહતાં કાપિ ચાતુરી ॥૩॥

હે પ્રભુ ! સર્વ પ્રકારે શત્રુને જીતવાની નહીં
 ઇચ્છાવાળા અને પાપથી અત્યંત ભય પામેલા છતાં
 પણ આપે ત્રણ જગત્ને જીતી લીધા છે, તો મહાપુરુ-
 શોની ચતુરાઈ કોઈ અદ્ભુત જ છે. ૩.

દત્તં ન કિશ્ચિત્કસ્મૈચિન્નાત્તં કિશ્ચિત્કુતશ્ચન ।
 પ્રભુત્વં તે તથાપ્યેતત્કલા કાપિ વિપશ્ચિતામ્ ॥૪॥

હે પ્રભુ ! આપે કોઈને કાંઈ ગામ વિગેરે આપ્યું
 નથી તેમ જ કોઈની પાસેથી કાંઈ દંડાદિક લીધું
 નથી, તો પણ આપનું આ (સમવસરણાદિક લક્ષ્મી-
 રૂપ) ऐश्वर्य છે તો વિદ્વાનોની કલા કોઈક અપૂર્વ
 છે. ૪.

યદેહસ્યાપિ દાનેન, સુકૃતં નાર્જિતં પરૈઃ ।
 ઉદાસીનસ્ય તન્નાથ !, પાદપીઠે તવાલુઠ્ઠ ॥૫॥

હે નાથ ! બીજા બૌદ્ધાદિકે પોતાના દેહને આપ-
 ઘાવડે પણ જે સુકૃત ઉપાર્જન કર્યું નથી તે (ઉપ-
 કારીપણારૂપ સુકૃત) ઉદાસીન ભાવે રહેલા
 આપના પાદપીઠમાં આલોટ્યું છે. ૫.

રાગાદિષુ નૃશંસેન, સર્વાત્મસુ કૃપાલુના ।
 भीमकान्तगुणेनोच्चैः, साम्राज्यं साधितं त्वया ॥६॥

હે પ્રભુ ! રાગાદિકને વિષે દયા રહિત અને સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર દયાવાળા આપે પ્રતાપાદિક ભયંકર અને સમતાદિક મનોહર ગુણે કરીને મોટું સામ્રાજ્ય સાધ્યું છે. ૬.

सर्वे सर्वात्मनाऽन्येषु, दोषास्त्वयि पुनर्गुणाः ।
स्तुतिस्तवेयं चेन्मिथ्या, तत्प्रमाणं सभासदः॥ ७ ॥

હે નાથ ! હરિહરાદિક અન્ય દેવોમાં સર્વ દોષો સર્વ પ્રકારે રહેલા છે અને આપને વિષે સર્વથા સર્વ ગુણો રહેલા છે. આ આપનો સ્તુતિ જો મિથ્યા હોય તો સભાસદો પ્રમાણભૂત છે. તેઓ જે કહે તે સાચું. ૭.

महीयसामपि महान्, महनीयो महात्मनाम् ।
अहो ! मे स्तुवतः स्वामी, स्तुतेर्गोचरमागतः ॥८॥

મોટામાં મોટા અને મહાત્માઓના પણ પૂજ્ય એવા સ્વામી આજે સ્તુતિ કરતા એવા મારી સ્તુતિના વિષયને પામ્યા છે. ૯.

इति एकादश प्रकाश. ११.

અથ દ્વાદશ પ્રકાશ. ૧૨.

પ્રભુને આટલી વધી સંપત્તિની પ્રાપ્તિ થઈ તેનો ઉપાયરૂપ વૈરાગ્ય બતાવે છે—

પદ્મભ્યાસાદરૈઃ પૂર્વ, તથા વૈરાગ્યમાહરઃ ।

યથેહ જન્મન્યાજન્મ, તત્સાત્મીભાવમાગમત્ ॥૧॥

હે વીતરાગ ! આપે પૂર્વ ભવમાં સુંદર અભ્યાસના આદરે કરીને પદ્મવો વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કર્યો હતો કે જેથી આ (તીર્થંકરના) ભવમાં તે વૈરાગ્ય જન્મથી જ સહજ ભાવને પામેલ છે અર્થાત્ જન્મથી જ આપના આત્મા વૈરાગ્યથી રંગાયેલો છે.

દુઃખહેતુષુ વૈરાગ્યં, ન તથા નાથ ! નિસ્તુષ્મ્ ।

મોક્ષોપાયપ્રવીણસ્ય, યથા તે સુખહેતુષુ ॥૨॥

હે નાથ ! મોક્ષના ઉપાય (જ્ઞાનાદિક) માં પ્રવીણ એવા આપને સુખના હેતુને વિષે જેવો નિર્મલ વૈરાગ્ય હોય છે. તેવો દુઃખના હેતુને વિષે નથી હોતો. પટલે જે દુઃખહેતુક વૈરાગ્ય હોય તે ક્ષણિક હોય છે અને સુખહેતુક વૈરાગ્ય હોય તે નિશ્ચલ હોવાથી મોક્ષનું સાધન અવશ્ય થાય છે. ૨.

વિવેકશાળૈર્વૈરાગ્યશસ્ત્રં શાતં ત્વયા તથા ।

યથા મોક્ષેઽપિ તત્સાક્ષાદકુણ્ઠિતપરાક્રમમ્ ॥૩॥

હે પ્રભુ ! વિવેકરૂપી શાળ (શરાળ) ઉપર
વૈરાગ્યરૂપી શસ્ત્રને આપે તેવી રીતે ઘસીને તોક્ષ
કર્યું છે કે જેથી મોક્ષને વિવે પળ તે. (વૈરાગ્યરૂપી
શસ્ત્ર)નું પરાક્રમ જરા પળ હળાયું નથી.

યદા મરુન્નરેન્દ્રશ્રીસ્ત્રયા નાથોપમુજ્યતે ।

યત્ર તત્ર રતિર્નામ વિરક્તત્વં તદાપિ તે ॥૪॥

હે નાથ ! જ્યારે આપ પૂર્વભવમાં દેવની ક્રદ્ધિને
અને તે પછીના તીર્થકરના ભવમાં રાજ્યલક્ષ્મીને ભોગવો
હો ત્યારે પળ તમારો વૈરાગ્ય જ છે; કેમકે જ્યાં ત્યાં
પળ તમારે રતિ (સમાધિ) જ છે એટલે કે દેવ અને
રાજ્યની લક્ષ્મી ભોગવતાં છતાં પળ આપ ભોગ્ય ફલ-
વાલું કર્મ ભોગવ્યા વિના ક્ષય પામશે નહીં એમ
વિચારીને અનાસક્તપણે ભોગવો હો તેથી તે કર્મની
નિર્જરા જ થાય છે. ૪

નિત્યં વિરક્તઃ કામેભ્યો, યદા યોગં પ્રપદ્યસે ।

અલમેભિરિતિ પ્રાજ્યં, તદા વૈરાગ્યમસ્તિ તે ॥૫॥

હે વોતરાગ ! સર્વદા પટલે દીક્ષા ગ્રહણ કર્યા પહેલાં પણ વિષયોથી વિરક્ત થયેલા આપ જ્યારે યોગ (જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ દોક્ષા) ને અંગીકાર કરો છો ત્યારે આ વિષયોથી સર્થું એમ વિચારતાં આપને મોટા વૈરાગ્ય જ છે. ૫.

સુખે દુઃખે ભવે મોક્ષે, યદૌદાસીન્યમીશિષે ।
તદા વૈરાગ્યમેવેતિ, કુત્ર નાસિ વિરાગવાન્ ? ॥૬॥

સુખમાં, દુઃખમાં, સંસારમાં, મોક્ષમાં સર્વત્ર આપ જ્યારે ઉદાસીનતા (મધ્યસ્થતા) કરો છો ત્યારે પણ આપને વૈરાગ્ય જ છે, તેથી આપ ક્યાં અને ક્યારે વૈરાગ્યવાળા નથી ? સર્વત્ર વૈરાગ્યવાળા જ છો. ૬.

દુઃખગર્ભે મોહગર્ભે, વૈરાગ્યે નિષ્ઠિતાઃ પરે ।
જ્ઞાનગર્ભે તુ વૈરાગ્યં, ત્વયેકાયનતાં ગતમ્ ॥૭॥

બીજા (પરતોર્થિકો) દુઃખગર્ભિત અને મોહગર્ભિત વૈરાગ્યમાં રહેલા છે, પરંતુ જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય તો આપને વિષે એકીભાવને (તન્મયપણાને) પામ્યું છે. (રૂઢના વિયોગથી અને અનિષ્ટના સંયોગથી થયેલો વૈરાગ્ય દુઃખગર્ભિત કહેવાય છે. કુશાચરમાં કહેલાં અધ્યાત્મના લેશને સાંભળવાથી જે વૈરાગ્ય થાય તે મોહ-

ગભિત અને યથાસ્થિત સંસારનું સ્વરૂપ જોઈને જે
વૈરાગ્ય થાય તે જ્ઞાન ગભિત વૈરાગ્ય કહેવાયછે.) ૭.

ઔદાસીન્યેऽપિ સતતં, વિશ્વવિશ્વોપકારિણે ।
નમો વૈરાગ્યનિઘ્નાય, તાયિને પરમાત્મને ॥૮॥

હે વીતરાગ ! ઉદાસીનતા (મધ્યસ્થપણા)
ને વિષે પણ નિરંતર સર્વ વિશ્વને ઉપકાર કરનાર,
વૈરાગ્યમાં તત્પર, સર્વના રક્ષક અને પરબ્રહ્મસ્વરૂપ
એવા આપને અમારો નમસ્કાર હો. ૮.

इति द्वादश प्रकाशः १२.

અથ ત્રયોદશ પ્રકાશ: ૧૩.

પ્રભુ સર્વત્ર હેતુ વિના જ સ્વેચ્છાપ્ર વર્તે છે,
તે બતાવે છે.

અનાહૂતસહાયસ્ત્વં, ત્વમકારણવત્સલઃ ।

અનભ્યર્થિતસાધુસ્ત્વં, ત્વમસમ્બન્ધવાન્ધવઃ ॥૧॥

હે વીતરાગ ! મુક્તિપુરીના માર્ગમાં જનારા પ્રાણી-
ઓને આપ બોલાવ્યા વિના જ સહાયકારક છો, આપ
કારણ (સ્વાર્થ) વિના જ હિતકારક છો, આપ
પ્રાર્થના કર્યા વિના જ સાધુ પટલે પરનું કાર્ય કર-
નારા છો; તથા આપ સંબંધ વિના જ બાંધવ છો. ૧.

અનક્તસ્નિગ્ધમનસમમૃજોજ્જ્વલવાક્પથમ્ ।

અધૌતામલશીલં ત્વાં, શરણ્યં શરણં શ્રયે ॥૨॥

મમતારૂપી સ્નેહવડે નહીં ચોપડોયા ક્ષતાં સ્નિગ્ધ
મનવાળા, માર્જન કર્યા વિના જ ઉજ્જ્વલ વાણીને
બોલનારા, ધોયા વિના જ નિર્મલ શીલવાળા અને
તેથી કરીને જ શરણ કરવા લાયક એવા આપનું હું
શરણ લઉં છું. ૨

અચળ્ડવીરવ્રતિના, શમિના શમવર્તિના ।

ત્વયા કામમકુલ્યન્ત, કુટિલાઃ કર્મકણ્ઠકાઃ ॥૩॥

ક્રોધ વિના જ વીરવ્રતવાળા (સુભટની વૃત્તિ-વાળા), શમતાવાળા અને શમતામાં વર્તનારા આપે કુટિલ કર્મરૂપી કાંટાઓનો અત્યંત નાશ કર્યો છે. ૩.

અભવાય મહેશાયાઽગદાય નરકચ્છિદે ।

અરાજસાય બ્રહ્મણે, કસ્મૈચિદ્ભવતે નમઃ ॥૪॥

ભવ (મહાદેવ) રહિત મહેશ્વરરૂપ, ગદા રહિત નરકચ્છિદ (વિષ્ણુ) રૂપ અને રજોગુણ રહિત બ્રહ્મા-રૂપ એવા કોઈ (ન કહી શકાય તેવા) આપને નમસ્કાર હો. (અહીં કહેલા છપ્પ શબ્દો પરસ્પર વિરુદ્ધ છે. પટલે કે જે ભવ (મહાદેવ) ન હોય તે મહેશ્વર પણ ન હોય, જે ગદા રહિત હોય તે વિષ્ણુ ન હોય અને જે રજોગુણ રહિત હોય તે બ્રહ્મા ન હોય. કેમકે ભવ જ મહેશ્વર છે, વિષ્ણુ ગદા સહિત જ છે અને બ્રહ્મા રજોગુણ સહિત જ છે. આ વિરોધને દૂર કરવા માટે આવો અર્થ કરવો-શ્રી વીતરાગ પ્રભુ અભવ પટલે સંસાર રહિત છે, મહેશ પટલે તોર્થકર સંબંધી પરમ ઐશ્વર્ય સહિત છે; અગદ પટલે રાગ રહિત છે, નરકચ્છિદ પટલે ધર્મતોર્થનો પ્રવૃત્તિ કર-

વાથો ભવ્ય પ્રાણીઓની નરકગતિને છેદનાર છે. અ-
રાજસ ઇદલે કર્મરૂપી રજ રહિત છે અને બ્રહ્મા ઇદલે
પરબ્રહ્મ (મોક્ષ) ને વિષે લય પામેલા હોવાથી
બ્રહ્મારૂપ છે.) ૪.

અનુક્ષિતફલોદગ્રાદનિપાતગરીયસઃ ।

અસઙ્કલ્પિતકલ્પદ્રોસ્ત્વત્તઃ ફલમવાપ્નુયામ્ ॥૫॥

(સર્વ વૃક્ષો નિરંતર જઝસિંચન કરવાથી જ
અમુક સમયે જ માત્ર ફલને આપે છે, વઢી પડ-
વાઈ કરીને જ મોટા ભારવાઢા હોય છે અને પ્રાર્થના
કરવાથી જ ઇચ્છિત વસ્તુને આપનાર હોય છે, પરંતુ)
ઓપ તો સિંચન કર્યા વિના જ ઉભયલોકના સુખ-
રૂપી ફલોપ કરીને પરિપૂર્ણ છે, પડ્યા વિના જ ઇદલે
સ્વસ્વરૂપમાં રહેવાથી જ ઘૌરવતાવાઢા છે અને પ્રાર્થના
કર્યા વિના જ ઇચ્છિત વસ્તુને આપનારા છે. તેથી આવા
પ્રકારના કલ્પવૃક્ષરૂપ આપનાથી હું ફલને પામું છું. ૫

અસઙ્ગસ્ય જનેશસ્ય, નિર્મમસ્ય કૃપાત્મનઃ ।

મધ્યસ્થસ્ય જગત્રાતુરનઙ્કસ્તેઽસ્મિ કિઙ્કરઃ ॥૬॥

(આ શ્લોકમાં પણ પરસ્પર વિરુદ્ધ છૂ વિશે-
ષણો આ રીતે છે-જે સંગ રહિત હોય તે જનેશ-
લોકના સ્વામી હોઈ શકે નહીં, મમતા રહિત હોય

તે કોઈના પર કૃપા કરે નહીં, અને મધ્યસ્થ-ઉદાસીન
 હોય તે બીજાનું રક્ષણ કરે નહીં, તો પણ) આપ તો
 સર્વ સંગનો ત્યાગ કરી તીર્થંકરપદના પ્રભાવથી રહિત
 રહિત છતાં પણ ત્રણ જગતના લોકોને સેવ્ય હોવાથી
 જનેશ છો, તથા વીતરાગપણાથકી જ મમતા રહિત
 છતાં પણ દુષ્કર્મથી પીડાતા ત્રણ જગતના પ્રાણીઓ
 ઉપર કૃપાલુ છો, તથા રાગદ્વેષ રહિતપણાને લીધે
 મધ્યસ્થ પટલે ઉદાસીન છતાં પણ એકાંત હિતકારક
 ધર્મોપદેશ દેવાથી આખ્યંતર શત્રુથી ત્રાસ પામેલા
 જગતના જોવોના રક્ષક છો; આવા વિશેષણવાળા
 આપનો હું અંક (ચિહ્ન) રહિત કિંકર છું. જે
 કિંકર હોય તે સ્વદ્વાદિક ચિહ્નવાળો હોય છે, પણ
 હું તો દ્વિપદાદિ પરિગ્રહ રહિત એવા આપનો કદાગ્રહ-
 રૂપી કલંક રહિત જ સેવક છું. ૬.

અગોપિતે રત્નનિધાવવૃત્તે કલ્પપાદપે ।

અચિન્ત્યે ચિન્તારત્ને ચ, ત્વચ્ચાત્માઽયં મયાર્પિતઃ ॥૭॥

(આ શ્લોકમાં પણ છ શબ્દો પરસ્પર વિરુદ્ધ
 આ રીતે છે. રત્નનો નિધિ ગોપવ્યા વિના રહી શકે
 નહીં, કલ્પવૃક્ષ વાડ વિના રહી શકે નહીં અને
 ચિંતામણિ રત્ન પ્રાર્થના કર્યા વિના કાંઈ પણ આપે
 નહીં તો પણ) આપ તો નહીં ગુપ્ત કરેલા-પ્રગટ
 રત્નના નિધિ સમાન, કર્મરૂપી વાડ વિનાના કલ્પ-

વૃક્ષ સમાન અને અચિંત્ય ચિંતામણિ સમાન આપને
વિષે મેં મારો આ આત્મા અર્પણ કર્યો છે. ૭.

(પહેલેથી આ સાતમા શ્લોક સુધીમાં અનુક્રમે
પહેલેથી સાતે વિભક્તિઓ લીધેલી છે.)

फलानुद्धानवन्ध्योऽहं, फलमात्रतनुर्भवान् ।

प्रसीद यत्कृत्यविधौ, किङ्कर्तव्यजडे मयि ॥८॥

આપ સિદ્ધત્વરૂપ ફળ માત્ર શરીરવાળા છો
અને હું ફળરૂપ આપના ધ્યાન રહિત છું, તેથી મારે
શું કરવું ? એ વાબતમાં જડ-મૂઠ થયેલા મારા ઉપર
મારે જે કરવા લાયક હોય તે વિધિ દેખાડવામાં
કૃપા કરો. ૮.

इति त्रयोदश प्रकाशः १३.

અથ ચતુર્દશ પ્રકાશ. ૧૪.

હવે યોગની શુદ્ધિ બતાવે છે.—

મનોવચઃકાયચેષ્ટાઃ, કષ્ટાઃ સંહૃત્ય સર્વથા ।

શ્લથત્વેનૈવ ભવતા, મનઃશલ્યં વિયોજિતમ્ ॥૧॥

હે ભગવન્ ! કષ્ટકારક ઘટલે પાપવાળી મન, વચન અને કાયાની ચેષ્ટાને સર્વથા તજીને શિથિલ-પણાવડે જ આપે મનના શલ્યને દૂર કર્યું છે. (શરીરમાં કોઈ ઠેકાણે શલ્ય (કાંટો) લાગ્યો હોય તો બાહ્ય ચેષ્ટાનો નિરોધ કરી શરીરને શિથિલ કરવાથી (ઢીલું મૂકવાથી) તરત જ તે શલ્ય ચીપીયા વિગેરેથી નીકળી શકે છે. તે જ રીતે સર્વ ચેષ્ટાઓને રુંધી મનને શિથિલ (મોકલું) મૂકવાથી તે મન પોતાની મેળે જ શાંત થઈ જાય છે; કેમકે વિપરોત શિક્ષાવાળા અશ્વની જેમ મનનું નિયંત્રણ કરવાથી તે ઊલટું વધારે પ્રસરે છે—ચપલ થાય છે અને શિથિલ મૂકવાથી પોતાની મેળે જ સ્થિર થાય છે.) ૧.

સંયતાનિ ન ચાક્ષાણિ, નૈવોચ્છૃહ્ણલિતાનિ ચ ।

ઇતિ સમ્યક્પ્રતિપદા, ત્વયેન્દ્રિયજયઃ કૃતઃ ॥૨॥

હે વીતરાગ ! આપે ઇન્દ્રિયોને બઢાત્કારે નિયંત્રિત કરી નથી, તેમ જ લોલુપતાથી છૂટી પળ મૂકી નથી. આ રીતે સમ્યક્ પ્રકારે વસ્તુતત્ત્વને અંગીકાર કરનારા આપે ઇન્દ્રિયોનો જય કર્યો છે. (ઇન્દ્રિયોને બઢાત્કારે બાંધવાથી તે કૌતુકવાઢી થઈને વંધનમાં રહેતો નથી અને જો કેટલોક કાઢ તેને છૂટો મૂકવામાં આવે તો વિષયના સ્વરૂપને જાણી, અનુભવી, કૌતુક રહિત થઈ પોતાની જાતે જ નિવૃત્તિ પામે છે અને ફરીથી તે કદાપિ વિકાર પામતો નથી. આ હકીકત જ્ઞાની મહાત્મા માટે છે, અન્ય જનોણ તો ઇન્દ્રિયોનો જય કરવા સર્વથા શક્તિ ફોરવવી જોઈણ.) ૨.

યોગસ્યાઽષ્ટાઙ્ગતા નૂનં, પ્રપશ્ચઃ કથમન્યથા ? ।

આબાલભાવતોઽપ્યેષ, તવ સાત્મ્યમુપેયિવાન્ ॥૩॥

હે પ્રભુ ! અન્ય શાસ્ત્રોમાં યમ ૧, નિયમ ૨, આસન ૩, પ્રાણાયામ ૪, પ્રત્યાહાર ૫, ધારણા ૬, ધ્યાન ૭ અને સમાધિ ૮ આ આઠ અંગ યોગના (સમાધિના) કહ્યા છે તે માત્ર પ્રપંચ (આઢંબર-વિસ્તાર) હાય તેમ માસે છે, કારણ કે તેમ ન હાય તા આપને બાલ્યાવસ્થાથી જ આ યોગ સહજ-પણાને શો રીતે પામે ? (ઓસનાદિક બાહ્ય વિસ્તાર વિના જ પરમ જ્ઞાન-વૈરાગ્યાદિકરૂપ યોગ આપને સ્વાભાવિક જ પ્રાપ્ત થયો છે.) ૩.

વિષયેષુ વિરાગસ્તે, ચિરં સહચરેષ્વપિ ।

યોગે સાત્મ્યમદૃષ્ટેઽપિ, સ્વામિન્નિદમલૌકિકમ્ ॥૪॥

હે સ્વામી ! ઘણા કાળના પરિચયવાળા વિષયો ઉપર પણ આપના વૈરાગ્ય છે અને જન્મ પર્યંત નહીં જોયેલા એવા પણ યોગને વિષે એકપણું-તન્મયપણું છે. આ આપનું ચરિત્ર અલૌકિક છે. ૪.

તથા પરે ન રજ્યન્ત, ઉપકારપરે પરે ।

યથાઽપકારિણી ભવાનહો ! સર્વમલૌકિકમ્ ॥૫॥

હે વીતરાગ ! અપકાર કરનારા કમઠ, ગૌશાલક વિગેરે ઉપર પણ આપ જે પ્રમાણે રાગી (ખુશી) થાઓ છો તે પ્રમાણે અન્ય દેવો ઉપકાર કરનારા સેવક ઉપર પણ રાગી થતા નથી. અહા ! આપનું સર્વ ચરિત્ર અલૌકિક છે. (કર્મક્ષય કરવામાં પ્રવર્તેલા મને કમઠ ઠીક સહાયભૂત થયો છે એમ ધારી આપ તેના પર ખુશી થાઓ છો.) ૫.

હિંસકા અપ્યુપકૃતા, આશ્રિતા અપ્યુપેક્ષિતાઃ ।

ઈદં ચિત્રં ચરિત્રં તે, કે વા પર્યનુયુજ્જતામ્ ? ॥૬॥

હે પ્રભુ ! ચંડકૌશિક વિગેરે હિંસકોને પણ સદ્ગતિ પમાડવાવડે આપે ઉપકાર કર્યો છે, અને

सर्वानुभूति तथा सुनक्षत्र विगेरे आश्रितोनी पण आपे उपेक्षा करी छे एटले के आ भव संबंधी आपत्तिथी तेमनुं रक्षण कर्युं नथी. आवा आश्चर्य-कारक आपना चरित्रने कोण पूछवाने पण उत्साह धारण करे ? आप आवुं चरित्र केम करो छे ? एम कोइ पूछी पण शके तेम नथी. ६.

तथा समाधौ परमे, त्वयात्मा विनिवेशितः ।

सुखी दुःख्यस्मि नास्मीति, यथा न प्रतिपन्नवान् ॥७॥

हे भगवन् ! आपे आपना आत्माने एवी रीते उत्तम समाधिमां स्थापन कर्यो छे के जेथी हुं सुखी छुं ? के दुःखी छुं ? के नथी ? एम जरा पण आपे स्वीकार्युं नथी. अर्थात् आप संकल्प रहित छो. ७.

ध्याता ध्येयं तथा ध्यानं, त्रयमेकात्मतां गतम् ।

इति ते योगमाहात्म्यं, कथं श्रद्धीयतां परैः ? ॥८॥

हे प्रभु ! ध्याता, ध्येय अने ध्यान आ त्रणे आपने विषे एकपणाने (अभेदने) पामेला छे. आवा प्रकारना आपना योगमाहात्म्यने अन्य जनो (सूक्ष्ममार्गने नहीं जाणनारा लोको) शी रीते श्रद्धा करे-माने ? ८.

इति चतुर्दशप्रकाशः

અથ પંચદશ પ્રકાશઃ ૧૫.

હવે ભક્તિપૂર્વક સ્તુતિ કરે છે.—

જગજ્જૈત્રા ગુણાસ્ત્રાતરન્યે તાવત્તવાસતામ્ ।

ઉદાત્તશાન્તયા જિગ્યે, મુદ્રયૈવ જગત્ત્રયી ॥૧॥

હે રક્ષક ! પ્રથમ તો જગતને જીતનારા બીજા
આપના ગુણો દૂર રહો, પરંતુ ઉદાત્ત (પરાભવ ન
પમાડી શકાય એવી) અને શાંત (સૌમ્ય) એવી
આપની મુદ્રાએ જ ત્રણ જગતને જીતી લીધા છે. ૧.

મેરુસ્તૃણીકૃતો મોહાત્ , પયોધિર્ગોષ્પદીકૃતઃ ।

ગરિષ્ઠેભ્યો ગરિષ્ઠો યૈઃ, પાપ્મભિસ્ત્વમપોદિતઃ ॥૨॥

હે નાથ ! જે પાપીઓએ મોટાથી પણ માટા પટલે
ઇંદ્રાદિકથી પણ મોટા એવા આપનો અનાદર કર્યો
છે, તેઓએ અજ્ઞાનથી મેરુપર્વતને તૃણ જેવડો ગણ્યો
છે અને સમુદ્રને ગોષ્પદ (ગાયનીચર) જેવડો
ગણ્યો છે. ૨.

ચ્યુતશ્ચિન્તામણિઃ પાણેસ્તેષાં લબ્ધા મુધા મુધા ।

યૈસ્તે શાસનસર્વસ્વમજ્ઞાનૈર્નાત્મસાત્કૃતમ્ ॥ ૩ ॥

જે અજ્ઞાનીઓ આપનું શાસનરૂપી સર્વસ્વ (ધન) પોતાને આધીન કર્યું નથી તેઓ (નિર્ભાગીઓ) ના હાથથી ચિન્તામણિ રત્ન પડી ગયું છે અને પ્રાપ્ત થયેલું અમૃત નિષ્ફળ થયું છે. ૩.

યસ્ત્વય્યપિ દધૌ દૃષ્ટિમુલ્મુકાકારધારિણીમ્ ।

તમાશુશુક્ષણિઃ સાક્ષાદાલપ્યાલમિદં હિ વા ॥૪॥

હે પ્રભુ ! જે (નિર્ભાગી) મનુષ્ય નિષ્કારણ-વત્સલ આપના ઉપર પણ બઢતા ડંબાડીયાની જેવી રૂઝાવાઢી દૃષ્ટિને ધારણ કરે છે, તેને સાક્ષાત્ અગ્નિ (બાઢી નાંચો) અથવા તો ઓવું વચન બોલવાથી સર્યું (ન બોલવું જ સારું છે.) ૪.

ત્વચ્છાસનસ્ય સામ્યં યે, મન્યન્તે શાસનાન્તરૈઃ ।

વિષેણ તુલ્યં પીયૂષં, તેષાં હન્ત ! હતાત્મનામ્ ॥૫॥

હે પ્રભુ ! ખેદની વાત છે કે જે લોકો આપના શાસનને બીજા દર્શનોની સાથે તુલ્ય માને છે, તે અજ્ઞાનથી હળાયેલા જનોને અમૃત પણ વિષ તુલ્ય છે. (તેઓ અમૃતને વિષ સમાન ગણે છે એમ જાણવું.) ૫

અનેડમ્બકા ભૂયાસુસ્તે યેષાં ત્વયિ મત્સરઃ ।

શુભોદર્કાય વૈકલ્યમપિ પાપેષુ કર્મસુ ॥૬॥

હે પ્રભુ ! જેઓને આપના ઉપર ઇર્ષ્યા છે, તે લોકો બહેરા ને મુંગા જ હો (કાન અને વચન રહિત જ હો), કેમકે પરનિંદાદિક પાપવ્યાપારમાં ઇન્દ્રિયોનું વિકલ્પણું (રહિતપણું) પણ શુભ પરિણામને માટે જ છે અર્થાત્ વિકલ્પણાથકી આપની નિંદાદિક ન કરી શકવાથી તેઓ દુર્ગતિમાં જશે નહીં, પણ જ તેઓને માટે મોટો લાભ છે. ૬.

તેભ્યો નમોઽઙ્ગલિરયં, તેષાં તાન્ સમુપાસ્મહે ।

ત્વચ્છાસનામૃતરસૈર્યૈરાત્માઽસિચ્યતાન્વહમ્ ॥૭॥

જેઓએ આપના શાસનરૂપી અમૃતરસવડે નિરંતર પાતાના આત્માને સિંચ્યો છે, તેમને અમારો નમસ્કાર થાઓ, તેમને અમે બે હાથ જોડીએ છીએ અને તેમને અમે સેવીએ છીએ. ૭.

ભુવે તસ્યૈ નમો યસ્યાં, તવ પાદનખાંશવઃ ।

ચિરં ચૂડામણીયન્તે, બ્રૂમહે કિમતઃ પરમ્ ? ॥૮॥

હે પ્રભુ ! જે ભૂમિ પર આપના પગના નલના

કિરણો ચિરકાલ સુધી ચૂડામણિની જેવા શોભે છે, તે ભૂમિને નમસ્કાર હો. આથી વધારે અમે શું કહીએ ? આથી વધારે ભક્તિનું વચન અમારી પાસે છે નહીં. ૮.

જન્મવાનસ્મિ ધન્યોઽસ્મિ, કૃતકૃત્યોઽસ્મિ યન્મુહુઃ ।
જાતોઽસ્મિ ત્વદ્ગુણગ્રામરામણીયકલમ્પટઃ ॥૯॥

હે વીતરાગ ! આપના ગુણસમૂહરૂપી રમણીક-તામાં હું વારંવાર લંપટ (મગ્ન) થયો છું, તેથી મારો જન્મ સફળ છે, મને ધન્ય છે, અને હું કૃતકૃત્ય (કૃતાર્થ) થયો છું. ૯.

इति पंचदशप्रकाशः

અથ ષોડશઃ પ્રકાશઃ ૧૬

હવે પ્રભુ પાસે સ્તુતિકાર પોતાની ફરીયાદ કરે છે.

ત્વન્મતામૃતપાનોત્થા, इतः शमरसोर्मयः ।

પરાણયન્તિ માં નાથ !, પરમાનન્દસમ્પદમ્ ॥૧॥

હે નાથ ! એક બાજુએ આપના મતરૂપી (આગમરૂપી) અમૃતના પાનથી ઉત્પન્ન થયેલા શમતા રસના તરંગો મને પરમાનંદની લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરાવે છે. ૧.

इतश्चानादिसंस्कारमूर्च्छितो मूर्च्छयत्यलम् ।

રાગોરગવિષાવેગો, હતાશઃ કરવાણિ કિમ્ ? ॥૨॥

તથા બીજો બાજુએ અનાદિ કાળના ભવ-
અમળના સંસ્કારથી ઉત્પન્ન થયેલો રાગરૂપો સર્પના
વિષનો વેગ મને અતિ મૂર્છા પમાડે છે (સત્યજ્ઞાન
રહિત કરી દે છે.) તો હળાયેલી આશાવાળો હું
શું કરું ? ૨

रागाहिगरत्नाघातोऽकार्षं यत्कर्मवैशसम् ।

તદ્વક્તુમપ્યશક્તોઽસ્મિ, ધિગ્મે પ્રચ્છન્નપ્રાપતામ્ ! ॥૩॥

હે પ્રભુ ! રાગરૂપો સર્પના વિષથી વ્યાપ્ત થયેલા
મેં જે અયાગ્ય કૃત્ય કર્યું છે તે આપનો પાસે કહેવાને
પણ હું અશક્ત છું. તેથી મારા ગુપ્ત પાપ કરવાપણાને
ધિક્કાર છે. ૩.

ક્ષણં સક્તઃ ક્ષણં મુક્તઃ, ક્ષણં ક્રુદ્ધઃ ક્ષણં ક્ષમી ।
મોહાદ્યૈઃ ક્રીડયૈવાઽહં, કારિતઃ કપિચાપલમ્ ॥૪॥

હે પ્રભુ ! હું કોઈવાર સંસારના સુખમાં આશક્ત થયો છું તો કોઈવાર તેનાથી મુક્ત (નિર્લોભ) થયા છું. કોઈવાર ક્રોધ પામ્યો છું, તો કોઈવાર ક્ષમાવાળો થયા છું. આવી રીતે, મોહાદિકે મને વાંદરા જેવી ચપલતા કરાવી છે-વાંદરાનો જેમ નચાવ્યો છે. ૪.

પ્રાપ્યાપિ તવ સમ્બોધિ, મનોવાકાયકર્મજૈઃ ।
દુશ્વેષ્ટિતૈર્મયા નાથ !, શિરસિ જ્વાલિતોઽનલઃ ॥૫॥

હે નાથ ! આપનો ધર્મ પામ્યા છતાં પણ મન વચન અને કાયાના કર્મથી ઉત્પન્ન થયેલી દુષ્ટ ચેષ્ટાઓ વડે મેં મારા મસ્તકપર અગ્નિ સઢગાવ્યો છે પેટલે કે દુર્ગતિનું દુઃખ ઉપાર્જન કર્યું છે. ૫.

ત્વય્યપિ ત્રાતરિ ત્રાતર્યન્મોહાદિમલિમ્લુચૈઃ ।
રત્નત્રયં મે દ્વિયતે, હતાશો હા ! હતોઽસ્મિ તત્ ॥૬॥

હે રત્નક ! આપ રક્ષણ કરનાર છતાં પણ મોહાદિક શત્રુઓ મારાં જ્ઞાન, દર્શન અને ચરિત્રરૂપ ત્રણ રત્નો હરણ કરે છે, તેથી હળાયેલો આશાવાળો હું હળાયો છું. ૬.

भ्रान्तस्तीर्थानि दृष्टस्त्वं, मयैकस्तेषु तारकः ।
तत्तवाङ्घ्रौ विलग्नोऽस्मि, नाथ ! तारय तारय ॥७॥

हे ! नाथ હું ઘણાં તીર્થોમાં ભમ્યો છું, તે સર્વમાં
મેં આપનેજ એક તારક જોયા. તેથી હું આપના ચર-
ણમાં લોગેલો છું. માટે મને તારો તારો. ૭.

भवत्प्रसादेनैवाहमियतीं प्रापितो भुवम् ।
औदासीन्येन नेदानीं, तव युक्तमुपेक्षितुम् ॥८॥

હે પ્રભુ ! આપની કૃપાથીજ હું આટલી ભૂમિ-
કાને (આપનો સેવાની યોગ્યતાને) પામ્યો છું. તો
હવે આપને ઉદાસીનપણાણ કરીને મારી ઉપેક્ષા
કરવી યોગ્ય નથી. ૮.

ज्ञाता तात ! त्वमेवैकस्त्वत्तो नान्यः कृपापरः ।
नान्यो मत्तः कृपापात्रमेधि यत्कृत्यकर्मठः ॥९॥

હે પિતા ! આપજ એક જ્ઞાતા છો, આપનાથી
બીજો કોઈ કૃપાલુ નથી અને મારા વિના બીજો કોઈ
કૃપાનું પાત્ર (સ્થાન) પણ નથી. તેથી આપજ
કરવા લાયક કાર્યમાં તત્પર થાઓ (જે કરવાનું
હોય તે કરો). ૯.

इति षोडशः प्रकाशः १६.

અથ સપ્તદશઃ પ્રકાશઃ ૧૭.

હવે ભગવાનને જ શરણરૂપે ગ્રહણ કરે છે.—

સ્વકૃતં દુષ્કૃતં ગર્હન, સુકૃતં ચાનુમોદયન્ ।
નાથ ! ત્વચ્ચરણૌ યામિ, શરણં શરણોઽજ્ઞિતઃ ॥૧॥

હે નાથ ! પોતે (મેં) કરેલા દુષ્કર્મની ગર્હા
(નિંદા) કરતો અને સુકૃતની અનુમોદના કરતો
શરણ રહિત હું આપના ચરણને શરણ કરું છું. ૧

મનોવાકાયજે પાપે, કૃતાનુમતિકારિતૈઃ ।
મિથ્યા મે દુષ્કૃતં ભૂયાદપુનઃક્રિયયાન્વિતમ્ ॥૨॥

કરવું, કરાવવું અને અનુમોદવું એ ત્રણવડે મન,
વચ્ચન અને કાયાથી ઉત્પન્ન થયેલા પાપને વિષે જે
મને દુષ્કૃત લાગ્યું હોય તે ફરીથી નહીં કરવા પૂર્વક
મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ. ૨.

યત્કૃતં સુકૃતં કિંચિદ્, સ્તન્નત્રિતયગોચરમ્ ।
તત્સર્વમનુમન્યેઽહં, માર્ગમાત્રાનુસાર્યપિ ॥૩॥

હે પ્રભુ ! માત્ર આપના માર્ગને જે અનુસરનારું
જ હોય એવું પણ જે કાંઈ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર-
રૂપ રત્નત્રયના વિષયવાળું માત્ર સુકૃત હોય તે સર્વની
હું અનુમોદના કરું છું. ૩.

सर्वेषामर्हदादीनां, यो योऽर्हत्त्वादिको गुणः ।

अनुमोदयामि तं तं, सर्वं तेषां महात्मनाम् ॥४॥

સર્વે તીર્થંકરાદિકનો (અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય,
ઉપાધ્યાય અને સાધુના) અરિહંતપણું વિગેરે જે જે
ગુણ હોય, તે સર્વે મહાત્માઓનો તે તે સર્વ ગુણનો
હું અનુમોદના કરું છું. ૪.

त्वां त्वत्फलभूतान् सिद्धांस्त्वच्छासनरतान् मुनीन् ।

त्वच्छासनं च शरणं, प्रतिपन्नोऽस्मि भावतः ॥५॥

હે વીતરાગ ! હું આપનું, આપના ફલભૂત પદને
આપની બતાવેલી ક્રિયા કરવાના ફળરૂપ સિદ્ધાનું,
આપના શાસનમાં રક્ત થયેલા મુનિઓનું અને આપના
શાસનનું ભાવથી (હૃદયનો શુદ્ધિથી) શરણ પામ્યો છું. ૫.

क्षमयामि सर्वान् सत्त्वान्, सर्वे क्षाम्यन्तु ते मयि ।

मैत्र्यस्तु तेषु सर्वेषु, त्वदेकशरणस्य मे ॥६॥

हे वीतराग ! हुं सर्व (चाराशी लाख जीवा-
योनिमां रहेलो) जीवोने खमावुं छुं, अने ते सर्व
जीवो मारे विषे क्षमा करो. आपना ज एक शरणमां
रहेला मारे ते सर्व जीवोने विषे मैत्री हो. ६.

एकोऽहं नास्ति मे कश्चिन्न चाहमपि कस्यचित् ।
त्वदङ्घ्रिशरणस्थस्य, मम दैन्यं न किञ्चन ॥७॥

हे वीतराग ! हुं एकलो ज छुं (पिता, पुत्र,
शिष्यादिक उपर माइ रहित होवाथी एकलो छुं).
माहं कोइ नथो, हुं पण कोइनो नथी. आपना चर-
णना शरणमां रहेलो मारे कांइ पण दीनता नथी. ७.

यावन्नाप्नोमि पदवीं, परां त्वदनुभावजाम् ।
तावन्मयि शरण्यत्वं, मा मुञ्चः शरणं श्रिते ॥८॥

हे प्रभु ! आपना प्रसादथी उत्पन्न थयेली
उत्कृष्ट पदवी (मुक्ति) ने हुं ज्यां सुधी न पामुं,
ज्यां सुधी (आपना) शरणने पामेला मारा उपर
शरण्यपणाने (शरणे आवेलानी उपरना वात्सल्यने)
सूकशो नहीं. ८.

इति सप्तदशप्रकाशः

અથ અષ્ટાદશઃ પ્રકાશઃ ૧૮.

હવે કઠોર વચનવડે પ્રભુની સ્તુતિ કરે છે.—

ન પરં નામ મૃદ્વેવ, કઠોરમપિ કિઞ્ચન ।

વિશેષજ્ઞાય વિજ્ઞપ્યં, સ્વામિને સ્વાન્તશુદ્ધયે ॥૧॥

કેવલ કોમલ વચનથી જ નહીં પરન્તુ વિશેષ જાણનારા સ્વામીને પોતાના મનની શુદ્ધિને માટે કાંઈક કઠોર વચનથી પણ વિનંતિ કરાય છે. ૧.

ન પક્ષિપશુસિંહાદિવાહનાસીનવિગ્રહઃ ।

ન નેત્રગાત્રવક્ત્રાદિવિકારવિકૃતાકૃતિઃ ॥૨॥

હે પ્રભુ ! આપે હંસ, ગરુડ વિગેરે પક્ષો, બકરો, બલ્લદ વિગેરે પશુઓ અને સિંહ વિગેરે વાહનો ઉપર શરીરને આરુઢ કર્યું નથી; તેમ જ નેત્ર, અવયવ અને મુખ વિગેરેના વિકારવડે આપની આકૃતિ વિકાર-વાળી નથી. ૨.

ન શૂલચાપચક્રાદિશસ્ત્રાઙ્કરપલ્લવઃ ।

નાઙ્ગનાકમનીયાઙ્ગપરિવઙ્ગપરાયણઃ

॥૩॥

આપના હસ્તપલ્લવની મધ્યે ત્રિશૂલ, ધનુષ્ય અને ચક્રાદિક શસ્ત્રો નથી, આપ સ્ત્રીના મનોહર અંગનું આલિંગન કરવામાં તત્પર નથી. ૩.

ન ગર્હણીયચરિતપ્રકમ્પિતમહાજનઃ ।

ન પ્રકોપપ્રસાદાદિવિડમ્બિતનરામરઃ ॥૪॥

નિંદા કરવા લાયક ચરિત્રાવડે આપે મહા-પુરુષોને કંપાવ્યા નથી, તેમજ ક્રોધ અને કૃપાદિક વડે મનુષ્યોને અને દેવોને વિડંબના પમાડ્યા નથી. ૪.

ન જગજ્જનનસ્થેમવિનાશવિહિતાદરઃ ।

ન લાસ્યહાસ્યગીતાદિવિપ્લવોપપ્લુતસ્થિતિઃ ॥૫॥

જગતની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને પ્રલય (નાશ) કરવામાં આપે ઉદ્યમ કર્યો નથી તેમજ નટ-વિટને ઉચિત એવા નૃત્ય, હાસ્ય અને ગીતાદિક વિલાસો-વડે આપે આપની સ્થિતિને ઉપદ્રવવાળો કરી નથી. ૫.

તદેવં સર્વદેવેભ્યઃ, સર્વથા ત્વં વિલક્ષણઃ ।

• દેવત્વેન પ્રતિષ્ઠાપ્યઃ, કથં નામ પરીક્ષકૈઃ ? ॥૬॥

તેથી કરીને આ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે સર્વ દેવો-થકી સર્વથા આપ વિલક્ષણ ક્ષો તેથી પરીક્ષક

લોકો આપને શો રીતે, દેવ તરીકે સ્થાપન કરી શકે ? ૬.

અનુશ્રોતઃ સરત્પર્ણતૃણકાષ્ઠાદિ યુક્તિમત્ ॥

પ્રતિશ્રોતઃ શ્રયદ્વસ્તુ, કયા યુક્ત્યા પ્રતીયતામ્ ? ॥૭॥

હે પ્રભુ ! પાંદડાં, ઘાસ, કાષ્ઠ વિગેરે વસ્તુ જલ્લના પ્રવાહને અનુસરી ચાલે તે તો યુક્તિવાળું છે, પરંતુ તેઓ વસ્તુ સામે પ્રવાહે ચાલે તે કઈ યુક્તિવડે લોકો માની શકે ? ૭.

અથવાઽલં મન્દબુદ્ધિપરીક્ષકપરીક્ષણૈઃ ।

મમાપિ કૃતમેતેન, વૈયાત્યેન જગત્પ્રભો ! ॥૮॥

અથવા તો હે જગત્પ્રભુ ! મંદ બુદ્ધિવાળા પરીક્ષકાની પરીક્ષાવડે સર્યું, તેમ જ મારે પણ આ પરીક્ષા કરવાના કદાગ્રહથી સર્યું. ૮.

યદેવ સર્વસંસારિજન્તુરૂપવિલક્ષણમ્ ।

પરીક્ષન્તાં કૃતધિયસ્તદેવ તવ લક્ષણમ્ ॥૯॥

હે પ્રભુ ! સર્વ સંસારી જીવોના સ્વરૂપથી જે કાંઈ પણ વિલક્ષણ હોય, તે જ આપનું દેવપણાનું લક્ષણ છે એમ વિદ્વાન જનો વિચારો. ૯.

ક્રોધલોભભયાક્રાન્તં, જગદસાદ્વિલક્ષણઃ ।

ન ગોચરો મૃદુધિયાં, વીતરાગ ! કથञ્ચન ॥૧૦॥

હે વીતરાગ ! (સુર, અસુર અને મનુષ્યાદિક-
રૂપ) આ સર્વ જગત્ ક્રોધ, લોભ અને ભયથી
વ્યાપ્ત છે અને આપ તેનાથી વિલક્ષણ છો; તેથી
જિનશોસનને નહીં જાણનારા અલ્પબુદ્ધિવાળા પ્રાણી-
ઓને આપ કોઈ પણ પ્રકારે ગોચર (પ્રત્યક્ષ) નથી. ૧૦.

इति अष्टादशः प्रकाशः १८.

અથ ઇકોનવિંશતિતમઃ પ્રકાશઃ ૧૯.

ભગવાનનો આજ્ઞા આરાધવાથી જ ભગવાનની આરાધનો થાય છે, તેથી આજ્ઞાસ્તવને સ્તુતિકાર કહે છે.—

તવ ચેતસિ વર્તેઽહમિતિ વાર્તાઽપિ દુર્લભા ।
મચ્ચિત્તે વર્તસે ચેચ્ચમલમન્યેન કેનચિત્ ॥ ૧ ॥

હે વીતરાગ ! હું આપના ચિત્તમાં વર્તું (રહું)
એ વાર્તા જ દુર્લભ (અસંભવિત) છે, પરંતુ જો આપ
મારા ચિત્તમાં વર્તો (રહો) તો બીજા કાંઈ પણ
(પ્રભુતાદિક આપવા) વહે સર્થું (આપ સિવાય
મારે કોઈની જરૂર નથી.) ૧.

નિગૃહ્ય કોપતઃ કાંશ્વિત્, કાંશ્વિતુષ્ટ્યાઽનુગૃહ્ય ચ ।
પ્રતાર્યન્તે મૃદુધિયઃ, પ્રલમ્બનપરૈઃ પરૈઃ ॥૨॥

લોકોને છેતરવામાં તત્પર એવા હરિહરોદિક
અન્ય દેવો કેટલાક (પોતાથી પ્રતિકૂલ રહેનાર જનો) ને
ક્રોધથી શાપ-વધાદિક વહે નિગ્રહ કરીને અને
કેટલાક (પોતાના ભક્તજનો) ને પ્રસન્નતા વહે વર-

જ્ઞાન વિગેરે આપવાથી અનુગ્રહ કરીને મુગ્ધબુદ્ધિ-
વાળા જનોને છેતરે છે, તેથી આપ જેના ચિત્તમાં
વર્તતા હો તે મનુષ્યો તે દેવોથી છેતરાતા નથી, અને
તેથી કરીને જ આપ મારા ચિત્તમાં વર્તતા હો તો
હું કૃતકૃત્ય જ છું. ૨.

અપ્રસન્નાત્ કથં પ્રાપ્યં, ફલમેતદસજ્જતમ્ ? ।

ચિન્તામણ્યાદયઃ કિં ન, ફલન્ત્યપિ વિચેતનાઃ ? ॥૩॥

રાગ-દ્વેષાદિકનો અભાવ હોવાથી કદાપિ પ્રસન્ન
નહીં થનારા વીતરાગ દેવથી શી રીતે ફળ
(મોક્ષાદિ) પામી શકાય ? આ પ્રમાણે કોઈ શંકા
કરે તો તે તેનું કહેવું અયોગ્ય છે; કેમકે ચિન્તામણિ
વિગેરે વિશિષ્ટ ચેતના રહિત પદાર્થો શું ફળીભૂત નથી
થતા ? અર્થાત્ ચેતના રહિત પદાર્થો કોઈના પર
પ્રસન્ન થતા જ નથી, તો પણ તેમનું વિધિ
પ્રમાણે આરાધન કરવાથી તેનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે,
એવી જ રીતે વીતરાગ પણ ફળ આપનાર કહે-
વાય છે. ૩.

વીતરાગ ! સપર્યાતસ્તવાજ્ઞાપાલનં પરમ્ ।

આજ્ઞાઽઽરાદ્ધા વિરાદ્ધા ચ, શિવાય ચ ભવાય ચ ॥૪॥

હે વીતરાગ ! આપની સેવા કરવા કરતાં

આજ્ઞાનું પાલન કરવું, તે ભાવસ્તવરૂપ હોવાથી ઉત્કૃષ્ટ
ફલને આપનાર છે, કેમકે આપની આજ્ઞાનું આરાધન
મોક્ષને માટે છે અને આપનો આજ્ઞાની વિરાધના
સંસારને માટે છે. ૪.

આકાલમિયમાજ્ઞા તે, હેયોપાદેયગોચરા ।

આશ્રવઃ સર્વથા હેય, ઉપાદેયશ્ચ સંવરઃ ॥૫॥

હે પ્રભુ ! હેય અને ઉપાદેય સ્વરૂપવાળી આપની
આ આજ્ઞા સદાકાલ એક સરખી જ છે, તે
આ પ્રમાણે—કષાય, વિષય, પ્રમાદ, વિગેરે
સ્વરૂપવાળો આશ્રવ સર્વ પ્રકારે હેય (ત્યાગ કરવા
લાયક) છે અને સત્ય, શૌચ, તપા વિગેરે સ્વરૂપ-
વાળો સંવર સર્વ પ્રકારે ઉપાદેય (ગ્રહણ કરવા
લાયક છે.) ૫.

આશ્રવો ભવહેતુઃ સ્યાત્, સંવરો મોક્ષકારણમ્ ।

ઇતીયમાર્હતી મુષ્ટિરન્યદસ્યાઃ પ્રપશ્ચનમ્ ॥૬॥

કારણ કે આશ્રવ તે સંસારનું કારણ છે,
અને સંવર તે મોક્ષનું કારણ છે. આ પ્રમાણે આ
અર્હત્ સંબંધી મુષ્ટિ પટલે સર્વ ઉપદેશના સારરૂપ
મૂલ ગ્રંથિ છે. બીજું અંગ-ઉપાંગ વિગેરે સર્વ આનો
જ વિસ્તાર છે. ૬

इत्याज्ञाराधनपरा, अनन्ताः परिनिर्वृताः ।

निर्वान्ति चान्ये कचन, निर्वास्यन्ति तथाऽपरे ॥७॥

આ પ્રમાણે આપની આજ્ઞાની આરાધનામાં તત્પર થયેલા અનંતા જીવો પૂર્વકાળે મોક્ષ પામ્યા છે, બીજા કેટલાક જીવો વર્તમાન સમયે કોઈક ઠેકાણે પડતે મહાવિદેહાદિકમાં મોક્ષ પામે છે અને ભવિષ્ય કાળે પણ (અનંત જીવો) મોક્ષ પામશે. ૭.

હિત્વા પ્રસાદનાદૈન્યમેકયૈવ ત્વદાજ્ઞયા ।

સર્વથૈવ વિમુચ્યન્તે, જન્મિનઃ કર્મપંજરાત્ ॥૮॥

હે વીતરાગ ! આપની પ્રસન્નતાને માટે જે દીનતા કરવી તેનો ત્યાગ કરીને માત્ર એક આપની આજ્ઞા-વડે જ (આજ્ઞા આરાધવાવડે જ) પ્રાણીઓ સર્વથા કર્મરૂપી પંજરથકી મુક્ત થાય છે. ૮.

इति एकोनविंशतितमः प्रकाशः १९.

अथ विंशतितमः प्रकाशः २०

हवे आशीःस्तव कहे छे एटले इच्छित वस्तुनी
प्रार्थना करे छे.—

पादपीठलुठन् मूर्ध्नि, मयि पादरजस्तव ।

चिरं निवसतां पुण्यपरमाणुकणोपमम् ॥१॥

हे वीतराग ! आपना पादपीठमां मस्तकने
नमावतां मारा ललाटने विवे पुण्यता परमाणुता
कणोया जेवी आपनी पादरज चिरकाल (संसारमां
हुं रहूं त्यां सुधी) रहो. १.

मद्दृशौ त्वन्मुखासक्ते, हर्षवाष्पजलोर्मिभिः ।

अप्रेक्ष्यप्रेक्षणोद्भूतं, क्षणात्क्षालयतां मलम् ॥२॥

हे प्रभु ! पूर्वे नहीं जोवा लायक परस्त्री, कुदेव
विगेरेने जोवाथी उत्पन्न थयेला पापरूप मलने अ-
त्यारे आपना मुखमां ओसक थयेलां मारां आ नेत्रो
हर्षाश्रुना जलतरंगोवडे क्षणवारमां धोइ नांखो. २.

त्वत्पुरो लुठनैर्भयान्मद्भालस्य तपस्विनः ।

कृतासेव्यप्रणामस्य, प्रायश्चित्तं किणावलिः ॥३॥

હે પ્રભુ ! પ્રથમ હરિહરાદિક અસેવ્યને પ્રણામ કરનારા આ વિચારા (કૃપાના સ્થાનરૂપ) મારા લલાટને આપની પાસે આલોટવાથી (નમવાથી) પડેલી ક્ષતની શ્રેણિ જ પ્રાયશ્ચિતરૂપ થાઓ. ૩.

મમ ત્વદર્શનોદ્ભૂતાશ્ચિરં રોમાશ્ચકણ્ટકાઃ ।

નુદન્તાં ચિરકાલોત્થામસદર્શનવાસનામ્ ॥૪॥

હે વીતરાગ ! મને આપના દર્શનથી ઉત્પન્ન થયેલા રોમાંચરૂપી કંટકો ચિરકાલથી ઘટલે અનાદિ કાલના ભવભ્રમણથી ઉત્પન્ન થયેલી કુશાસનની દુર્વાસનાને અત્યંત પીડા કરો. (કાંટાવડે પીડા પામવાથી બહાર નીકળી જાઓ). ૪.

ત્વદ્વક્ત્રકાન્તિજ્યોત્સ્નાસુ, નિપીતાસુ સુધાસ્થિવ ।

મદીયૈર્લોચનામ્મોજૈઃ, પ્રાપ્યતાં નિર્નિમેષતા ॥૫॥

હે પ્રભુ ! અમૃતના જેવી આપના મુખની કાંતિરૂપી ચંદ્રજ્યોત્સ્ના (ચાંદની) નું પાન કરવાથી મારા લોચનરૂપી કમલો નિર્નિમેષપણાને પામો. (ચંદ્રજ્યોત્સ્નાનું પાન કરવાથી કમલો વિકસ્વરપણાને પામે છે અને અમૃતનું પાન કરવાથી નેત્રો નિમેષ (મટકા) રહિતપણાને પામે છે.) ૫.

ત્વદાસ્યલાસિની નેત્રે, ત્વદુપાસ્તિકરૌ કરૌ ।

ત્વદ્ગુણશ્રોતૃણી શ્રોત્રે, ભૂયાસ્તાં સર્વદા મમ ॥૬॥

હે પ્રભુ ! મારા નેત્રો સર્વદા આપના મુખને જોવામાં લાલસાવાળા થાઓ. મારા બે હાથ આપનો પૂજા કરનારા થાઓ અને મારા બે કાન આપના ગુણ શ્રવણ કરનારા થાઓ. ૬.

कुण्ठाऽपि यदि सोत्कण्ठा, त्वद्गुणग्रहणं प्रति ।

ममैषा भारती तर्हि, स्वस्त्येतस्यै किमन्यथा ? ॥७॥

હે પ્રભુ ! જા આ મારી વાણી સૂક્ષ્મ અર્થવાળા આગમમાં સ્વલના પામ્યા, છતાં પણ આપના ગુણ ગ્રહણ કરવામાં ઉત્કંઠાવાળી હોય તો આ જ વાણીનું કલ્યાણ હો. બીજી વાણીવડે શું કામ છે ? કાંઈ જ નહીં. ૭.

तव प्रेण्योऽस्मि दासोऽस्मि, सेवकोऽस्म्यस्मि किङ्करः ।

ओमिति प्रतिपद्यस्व, नाथ ! नातः परं ब्रुवे ॥८॥

હે નાથ ! હું આપનો પ્રેણ્ય છું, દાસ છું, સેવક છું અને કિંકર છું, તેથી આપ ' ઓમ્ ' (આ મારો છે) એ અક્ષરને જ માત્ર અંગીકાર કરો, આથી વધારે ધન-સુવર્ણ-રાજ્યાદિક કાંઈ પણ હું માંગતા નથી. આપનો થવાથી મને સર્વ સુખની પ્રાપ્તિ છે. (અહીં પ્રેણ્ય ઇટલે સ્વામી જેને પોતાના કાર્ય માટે ગમે ત્યાં મોકલે તે, દાસ ઇટલે વેચાતો લોધેલો અને ત્રિશૂલાદિકના ચિહ્નવાળા કરેલો હોય તે, સેવક

एटले स्वामीनी सेवा करवामां निपुण तथा किंकर
एटले मने आज्ञा आपो. हुं शुं काम कहं ? एम
बालवामां कुशळ होय ते.) ८.

श्रीहेमचन्द्रप्रभवाद्, वीतरागस्तवादितः ।

कुमारपालभूपालः, प्राप्नोतु फलमीप्सितम् ॥९॥

श्रीहेमचन्द्रसूरिण रचेला आ वीतरागना स्तव
(स्तोत्र) थी श्रीकुमारपाल राजा इच्छित फलने
पामा. ९.

इति विंशतितमः प्रकाशः २०.

इति श्रीवीतराग स्तोत्रम्.

अथ श्रीमहादेवस्तोत्रम् ।

प्रशान्तं दर्शनं यस्य, सर्वभूताभयप्रदम् ।
माङ्गल्यं च प्रशस्तं च, शिवस्तेन विभाव्यते ॥ १ ॥

जेनुं दर्शन शांत छे, सर्व प्राणोओने अभय आप-
नाहं छे, मांगलिक छे अने प्रशंसापात्र छे, तेथी ते शिव
कहेवाय छे. १.

महत्त्वादीश्वरत्वाच्च, यो महेश्वरतां गतः ।
राग-द्वेषविनिर्मुक्तं, वन्देऽहं तं महेश्वरम् ॥ २ ॥

मोटार्इने लीघे अने ऐश्वर्यने लीघे जे महेश्वरपणाने
पामेला छे, ते राग-द्वेषथी रहित महेश्वरने हुं वांदुं छुं. २.

महाज्ञानं भवेद् यस्य, लोकालोकप्रकाशकम् ।
महादया दमो ध्यानं, महादेवः स उच्यते ॥ ३ ॥

જેને લોકાલોકને પ્રકાશ કરનારું મોટું (કેવલ) જ્ઞાન હોય, તથા જેને મોટી દયા, ઇન્દ્રિયોનું દમન અને શુભ ધ્યાન હોય, તે જ મહાદેવ કહેવાય છે. ૩.

મહાન્તસ્તસ્કરા યે તુ, તિષ્ઠન્તઃ સ્વશરીરકે ।

નિર્જિતા યેન દેવેન, મહાદેવઃ સ ઉચ્યતે ॥ ૪ ॥

પોતાના શરીરને વિષે જે મોટા ચોરો રહેલા છે તેમને જે દેવે જીત્યા હોય, તે જ મહાદેવ કહેવાય છે. ૪.

રાગદ્વેષૌ મહામહ્નૌ, દુર્જયૌ યેન નિર્જિતૌ ।

મહાદેવં તુ તં મન્યે, શેષા વૈ નામધારકાઃ ॥ ૫ ॥

દુઃખે કરીને જીતી શકાય તેવા મહા મહ્નરૂપ રાગ-દ્વેષને જેણે જીત્યા હોય, તેને જ હું મહાદેવ માનું છું. બીજા તો માત્ર મહાદેવ પવા નામને જ ધારણ કરનારા છે. ૫.

શબ્દમાત્રો મહાદેવો, લૌકિકાનાં મતે મતઃ ।

શબ્દતો ગુણતથૈવાર્થતોઽપિ જિનશાસને ॥ ૬ ॥

લૌકિક મત (શાસ્ત્ર) માં માત્ર શબ્દ (નામ) થી જ મહાદેવ માનેલા છે, અને જિનશાસનમાં શબ્દથી, ગુણથી અને અર્થથી પણ મહાદેવ માનેલા છે. ૬.

શક્તિતો વ્યક્તિતશ્ચૈવ, વિજ્ઞાનં લક્ષણં તથા ।

મોહજાલં હતં યેન, મહાદેવઃ સ ઉચ્યતે ॥ ૭ ॥

જેને પોતાનો શક્તિથી વિજ્ઞાન થયું હોય અને વ્યક્તિથી (પ્રગટપણે) જેનું લક્ષણ જોવામાં આવતું હોય, તથા જેને મોહજાલને હળી હોય, તે જ મહાદેવ કહેવાય છે. ૭.

નમોઽસ્તુ તે મહાદેવ !, મહામદવિવર્જિત !

મહાલોભવિર્નિર્મુક્ત !, મહાગુણસમન્વિત ! ॥ ૮ ॥

મોટા મદથી રહિત, મોટા લોભથી મુક્ત થયેલા, અને મહાન્ ગુણોષ્ કરીને યુક્ત હે મહાદેવ ! તમને નમસ્કાર હો. ૮.

મહારાગો મહાદ્વેષો, મહામોહસ્તથૈવ ચ ।

કષાયશ્ચ હતો યેન, મહાદેવઃ સ ઉચ્યતે ॥ ૯ ॥

જેને મોટો રાગ, મોટો દ્વેષ, મોટો મોહ અને કષાયો હળ્યા હોય, તે જ મહાદેવ કહેવાય છે. ૯.

મહાકામો હતો યેન, મહાભયવિવર્જિતઃ ।

મહાવ્રતોપદેશી ચ, મહાદેવઃ સ ઉચ્યતે ॥ ૧૦ ॥

જેને મોટા કામદેવને હળ્યો હોય, જે મહાભય રહિત

હોય અને જે મહાવ્રતોનો ઉપદેશ કરનાર હોય, તે જ મહાદેવ કહેવાય છે. ૧૦.

મહાક્રોધો મહામાનો, મહામાયા મહામદઃ ।

મહાલોભો હતો યેન, મહાદેવઃ સ ઉચ્યતે ॥ ૧૧ ॥

જેને મહાક્રોધ, મહામાન, મહામાયા, મહામદ (ગર્વ) અને મહાલોભને હળ્યા હોય, તે જ મહાદેવ કહેવાય છે. ૧૧.

મહાનન્દો દયા યસ્ય, મહાજ્ઞાની મહાતપાઃ ।

મહાયોગી મહામૌની, મહાદેવઃ સ ઉચ્યતે ॥ ૧૨ ॥

જેને મહાનંદ અને દયા હોય, જે મહાજ્ઞાની, મહાતપસ્વી, મહાયોગી અને મહામૌનધારી હોય, તે જ મહાદેવ કહેવાય છે. ૧૨.

મહાવીર્ય મહાધૈર્ય, મહાશીલં મહાગુણઃ ।

મહામહુક્ષમા યસ્ય, મહાદેવઃ સ ઉચ્યતે ॥ ૧૩ ॥

જેને મહાવીર્ય, મહાધૈર્ય, મહાશીલ, મહાગુણો અને મોટી સુંદર ક્ષમા હોય, તે જ મહાદેવ કહેવાય છે. ૧૩.

સ્વયમ્ભૂતં યતો જ્ઞાનં, લોકાલોકપ્રકાશકમ્ ।

અનન્તવીર્યચારિત્રં, સ્વયમ્ભૂઃ સોઽભિધીયતે ॥ ૧૪ ॥

જેનાથી લોકાલોકને પ્રકાશ કરનાર કેવલજ્ઞાન, અનંતવીર્ય અને અનંતચારિત્ર પોતાની મેલે ઉત્પન્ન થયું હોય, તે જ સ્વયંભૂ કહેવાય છે. ૧૪.

શિવો યસ્માજ્જિનઃ પ્રોક્તઃ, શઙ્કરશ્ચ પ્રકીર્તિતઃ ।

કાયોત્સર્ગી ચ પર્યઙ્કી, સ્ત્રીશસ્ત્રાદિવિવર્જિતઃ ॥ ૧૫ ॥

જેથી કરીને જિનેશ્વર કાયોત્સર્ગે રહેલા, પર્યંકાસને રહેલા અને સ્ત્રી-શસ્ત્ર વિગેરેથી રહિત છે, તેથી કરીને તેને શિવ કહ્યા છે અને શંકર કહ્યા છે. ૧૫.

સાકારોઽપિ હ્યનાકારો, મૂર્ત્તિમૂર્ત્તસ્તથૈવ ચ ।

પરમાત્મા ચ બાહ્યાત્મા, અન્તરાત્મા તથૈવ ચ ॥ ૧૬ ॥

જિનેશ્વર સાકાર છતાં પણ અનાકાર છે, મૂર્તિમાન છતાં પણ અમૂર્ત છે, તેમ જ પરમાત્મા, બાહ્યાત્મા અને અંતરાત્મારૂપે પણ છે. ૧૬.

દર્શન-જ્ઞાનયોગેન, પરમાત્માઽવ્યયઃ ।

પરા ક્ષાન્તિરહિંસા ચ, પરમાત્મા સ ઉચ્યતે ॥ ૧૭ ॥

દર્શન અને જ્ઞાનના સંયોગવડે કરીને આ પરમાત્મા અવ્યય (નાશ રહિત) છે, તેને ઉત્કૃષ્ટ ક્ષમા અને અહિંસા છે, તેથી તે પરમાત્મા કહેવાય છે. ૧૭.

પરમાત્મા સિદ્ધિસમ્પ્રાપ્તૌ, બાહ્યાત્મા તુ ભવાન્તરે ।
અન્તરાત્મા ભવેદ્ દેહ, ઇત્યેષસ્ત્રિવિધઃ શિવઃ ॥ ૧૮ ॥

સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે પરમાત્મા કહેવાય છે, ભવાંતરને વિષે બાહ્યાત્મા કહેવાય છે અને શરીરને વિષે અન્તરાત્મા કહેવાય છે. આ પ્રમાણે ત્રણ પ્રકારે શિવ કહેવાય છે. ૧૮.

સકલો દોષસમ્પૂર્ણો, નિષ્કલો દોષવર્જિતઃ ।
પશ્ચદેહવિનિર્મુક્તઃ, સમ્પ્રાપ્તઃ પરમં પદમ્ ॥ ૧૯ ॥

જે કલા સહિત હોય તે દોષથી ભરેલો હોય છે, અને જે કલા રહિત હોય તે દોષ રહિત હોય છે; પરંતુ આ જિનેશ્વર તો પાંચે શરીરથી મુક્ત થઈને સિદ્ધિપદને પામેલા છે. ૧૯.

એકમૂર્તિસ્ત્રયો ભાગા, બ્રહ્મ-વિષ્ણુ-મહેશ્વરાઃ ।
તાન્યેવ પુનરુક્તાનિ, જ્ઞાન-ચારિત્ર-દર્શનાત્ ॥ ૨૦ ॥

બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વર એ એક મૂર્તિના ત્રણ વિભાગ છે. તેને જ જ્ઞાન, ચારિત્ર અને દર્શન કહ્યાં છે. ૨૦.

એકમૂર્તિસ્ત્રયો ભાગા, બ્રહ્મા-વિષ્ણુ-મહેશ્વરાઃ ।
પરસ્પરં વિભિન્નાનામેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૨૧ ॥

જો બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વર એ એક મૂર્તિના ત્રણ વિભાગ છે, તો પરસ્પર જૂદાની એક મૂર્તિ શી રીતે હોઈ શકે ? ૨૧.

કાર્ય વિષ્ણુઃ ક્રિયા બ્રહ્મા, કારણં તુ મહેશ્વરઃ ।

કાર્ય—કારણસમ્પન્ના, એકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૨૨ ॥

જો વિષ્ણુ કાર્ય હોય, બ્રહ્મા ક્રિયા હોય અને મહેશ્વર કારણ હોય, તો કાર્ય અને કારણથી બનેલી એક જ મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૨૨.

પ્રજાપતિસુતો બ્રહ્મા, માતા પદ્માવતી સ્મૃતા ।

અભિજિજ્ઞન્મનક્ષત્રમેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૨૩ ॥

બ્રહ્મા પ્રજાપતિનો પુત્ર છે અને તેની (બ્રહ્માની) માતા પદ્માવતી કહેલી છે, તથા તેનું જન્મ નક્ષત્ર અભિજિત્ છે, તો તેઓની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૨૩.

વસુદેવસુતો વિષ્ણુર્માતા ચ દેવકી સ્મૃતા ।

રોહિણી જન્મનક્ષત્રમેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૨૪ ॥

વિષ્ણુ વસુદેવનો પુત્ર છે, તેની માતા દેવકી કહેલી છે, અને તેનું જન્મ નક્ષત્ર રોહિણી છે, તો તેઓની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૨૪.

પેઢાલસ્ય સુતો રુદ્રો, માતા ચ સત્યકી સ્મૃતા ।

મૂલં ચ જન્મનક્ષત્રમેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૨૫ ॥

રુદ્ર (મહાદેવ) પેઢાલનો પુત્ર છે, તેની માતા સત્યકી છે, અને તેનું જન્મ નક્ષત્ર મૂલ છે, તો તેઓની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૨૫.

રક્તવર્ણો ભવેદ્ બ્રહ્મા, શ્વેતવર્ણો મહેશ્વરઃ ।

કૃષ્ણવર્ણો ભવેદ્ વિષ્ણુરેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૨૬ ॥

બ્રહ્માનો રક્ત વર્ણ છે, મહેશ્વરનો શ્વેત છે અને વિષ્ણુનો કૃષ્ણ વર્ણ છે, તો તેઓની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૨૬.

અક્ષસૂત્રી ભવેદ્ બ્રહ્મા, દ્વિતીયઃ શૂલધારકઃ ।

તૃતીયઃ શઙ્ખચક્રાઙ્ક, એકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૨૭ ॥

બ્રહ્મા અક્ષસૂત્ર(માલા)ને ધારણ કરનાર છે, વીજા (મહેશ્વર) ત્રિશૂલને ધારણ કરે છે અને ત્રીજા (વિષ્ણુ) શંખ-ચક્રને ધારણ કરે છે, તો તેમની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૨૭.

ચતુર્મુખો ભવેદ્ બ્રહ્મા, ત્રિનેત્રોઽથ મહેશ્વરઃ ।

ચતુર્ભુજો ભવેદ્ વિષ્ણુરેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૨૮ ॥

બ્રહ્માને ચાર મુખ છે, મહેશ્વરને ત્રણ નેત્ર છે અને વિષ્ણુને ચાર ભુજા છે, તો તેમની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૨૮.

મથુરાયાં જાતો બ્રહ્મા, રાજગૃહે મહેશ્વરઃ ।

દ્વારામત્યામભૂદ્ વિષ્ણુરેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૨૯ ॥

બ્રહ્માનો મથુરા નગરીમાં જન્મ થયો, રાજગૃહમાં મહેશ્વરનો જન્મ થયો અને વિષ્ણુનો જન્મ દ્વારકામાં થયો, તો તેમની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૨૯.

હંસયાનો ભવેદ્ બ્રહ્મા, વૃષયાનો મહેશ્વરઃ ।

ગરુડયાનો ભવેદ્ વિષ્ણુરેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૩૦ ॥

બ્રહ્માનું વાહન હંસ છે, મહેશ્વરનું વાહન વૃષભ છે અને વિષ્ણુનું વાહન ગરુડ છે, તો તેમની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૩૦.

પદ્મહસ્તો ભવેદ્ બ્રહ્મા, શૂલપાણિર્મહેશ્વરઃ ।

ચક્રપાણિર્ભવેદ્ વિષ્ણુરેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૩૧ ॥

બ્રહ્માના હાથમાં પદ્મ છે, મહેશ્વરના હાથમાં ત્રિશૂલ છે અને વિષ્ણુના હાથમાં ચક્ર છે, તો તેમની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૩૧.

કૃતે જાતો ભવેદ્ બ્રહ્મા, ત્રેતાયાં ચ મહેશ્વરઃ ।

દ્વાપરે જનિતો વિષ્ણુરેકમૂર્તિઃ કથં ભવેત્ ? ॥ ૩૨ ॥

બ્રહ્માનો જન્મ કૃતયુગમાં છે, મહેશ્વરનો જન્મ ત્રેતા-યુગમાં છે અને વિષ્ણુનો જન્મ દ્વાપર યુગમાં છે, તો તેમની એક મૂર્તિ કેમ સંભવે ? ૩૨.

જ્ઞાનં વિષ્ણુઃ સદા પ્રોક્તં, ચારિત્રં બ્રહ્મ ઉચ્યતે ।

સમ્યક્ત્વં તુ શિવં પ્રોક્તમર્હન્મૂર્તિસ્ત્રયાત્મિકા ॥ ૩૩ ॥

સદા જ્ઞાન તે વિષ્ણુ, ચારિત્ર તે બ્રહ્મા અને સમ્યક્ત્વ તે શિવ એમ કહ્યું છે, તેથી અરિહંતની મૂર્તિ જ ત્રણ પ્રકારની (બ્રહ્મા, મહેશ્વર અને વિષ્ણુરૂપ) કહી શકાય છે. ૩૩.

ક્ષિતિ-જલ-પવન-હુતાશન-

યજમાના-ઽઽકાશ-સોમ-સૂર્યાસ્થિયાઃ ।

ઇત્યેતેઽષ્ઠૌ ભગવતિ, વીતરાગે ગુણા મતાઃ ॥ ૩૪ ॥

પૃથ્વી, જલ, વાયુ, અગ્નિ, યજમાન, આકાશ, ચંદ્ર-અને સૂર્ય આ આઠ ગુણો વીતરાગ ભગવાનને વિષે માનેલા છે. ૩૪.

ક્ષિતિરિત્યુચ્યતે ક્ષાન્તિર્જલં યા ચ પ્રસન્નતા ।

નિઃસંગતા ભવેદ્ વાયુર્હતાશો યોગ ઉચ્યતે ॥ ૩૫ ॥

પૃથ્વી પટલે ક્ષમા કહેવાય છે, જલ એ પ્રસન્નતા કહેવાય છે. વાયુ એ નિઃસંગપણું છે, અને અગ્નિ એ યોગ કહેવાય છે. ૩૫.

યજમાનો ભવેદાત્મા, તપોદાનદયાદિભિઃ ।

અલેપકત્વાદાકાશસંક્રાશઃ સોઽભિધીયતે ॥ ૩૬ ॥

તપ, દાન અને દયાદિકબહે આત્મા જ યજમાન કહેવાય છે, અલેપપણું હોવાથી તે આત્મા જ (જિનેશ્વર) આકાશ જેવા કહેવાય છે. ૩૬.

સૌમ્યમૂર્તિરુચિશ્ચન્દ્રો, વીતરાગઃ સમીક્ષ્યતે ।

જ્ઞાનપ્રકાશકત્વેન, આદિત્યઃ સોઽભિધીયતે ॥ ૩૭ ॥

વીતરાગ ભગવાન્ સૌમ્ય મૂર્તિની કાંતિવાલા હોવાથી ચન્દ્ર જેવા દેખાય છે, અને જ્ઞાનનો પ્રકાશ કરનાર હોવાથી તે જ સૂર્ય જેવા કહેવાય છે. ૩૭.

પુણ્યપાપવિનિર્મુક્તો, રાગદ્વેષવિવર્જિતઃ ।

શ્રીઅર્હદ્વચો નમસ્કારઃ, કર્તવ્યઃ શિવમિચ્છતા ॥૩૮॥

મોક્ષની ઇચ્છાવાલા પ્રાણીએ પુણ્ય-પાપથી મુક્ત થયેલા

અને રાગ-દ્વેષથી રહિત થયેલા શ્રી જિનેશ્વરોને જ નમ-
સ્કાર કરવા લાયક છે. ૩૮.

અકારેણ ભવેદ્ વિષ્ણુ, રેફે બ્રહ્મા વ્યવસ્થિતઃ ।

હકારેણ હરઃ પ્રોક્તસ્તસ્યાન્તે પરમં પદમ્ ॥ ૩૯ ॥

અકારે કરીને વિષ્ણુ કહેલા છે, રેફને વિષે બ્રહ્મા
રહેલ છે અને હકારવડે હર (મહેશ્વર) કહેલા છે, તથા
તેને અંતે અનુસ્વાર છે તે મોક્ષપદ છે. (અર્હ) ૩૯.

અકાર આદિધર્મસ્ય, આદિમોક્ષપ્રદેશકઃ ।

સ્વરૂપં પરમં જ્ઞાનમકારસ્તેન ઉચ્યતે ॥ ૪૦ ॥

અકાર અક્ષર આદિ ધર્મને કહેનાર છે, આદિ
મોક્ષને દેખાડનાર છે અને આત્મસ્વરૂપને વિષે કેવલ-
જ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરનાર છે, તેથી તે અકાર (અ)
કહેવાય છે. ૪૦.

રૂપિદ્રવ્યસ્વરૂપં વા, દૃષ્ટ્વા જ્ઞાનેન ચક્ષુષા ।

દૃષ્ટં લોકમલોકં વા, રકારસ્તેન ઉચ્યતે ॥ ૪૧ ॥

જ્ઞાનચક્ષુવડે રૂપી દ્રવ્યનું સ્વરૂપ જોયું છે, તથા લોક
અને અલોકને જોયા છે, તેથી તે રકાર (ર) કહેવાય છે. ૪૧.

હતા રાગાશ્ચ દ્વેષાશ્ચ, હતા મોહપરીપહાઃ ।

હતાનિ યેન કર્માણિ, હકારસ્તેન ઉચ્યતે ॥ ૪૨ ॥

જેથી કરીને રાગ-દ્વેષ હળવા છે, મોહ અને પરી-
વહો હળવા છે તથા આઠે કર્મોને હળવા છે; તેથી કરીને
તે હકાર (હ) કહેવાય છે. ૪૨.

સન્તોષેનાભિસમ્પૂર્ણઃ, પ્રાતિહાર્યાષ્ટકેન ચ ।

જ્ઞાત્વા પુણ્યં ચ પાપં ચ, નકારસ્તેન ઉચ્યતે ॥ ૪૩ ॥

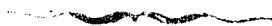
પુણ્ય-પાપને જાણીને સંતોષવડે અને આઠ પ્રાતિહાર્ય-
વડે સંપૂર્ણ થયા છે તેથી કરીને નકાર (ન) કહે-
વાય છે. (અર્હન્) ૪૩.

ભવવીજાઙ્ગુરજનના, રાગાઘાઃ ક્ષયમુપાગતા यस્ય ।

બ્રહ્મા વા વિષ્ણુર્વા, હરો જિનો વા નમસ્તસ્મૈ ॥ ૪૪ ॥

સંસારરૂપી વીજના અંકુરને ઉત્પન્ન કરનારા રાગા-
દિક જેના ક્ષય પામ્યા હોય, તે બ્રહ્મા હોય, વિષ્ણુ
હોય, મહેશ્વર હોય કે જિનેશ્વરો હોય ગમે તે હોય
તેને જ નમસ્કાર થાઓ. ૪૪.

॥ इति श्रीमहादेवस्तोत्रम् ॥

શ્રીકર્મગ્રંથ (૪) મૂલ

છેહામાં છેહી ઢબે તૈયાર કરેલ શ્રી દેવે-
ન્દ્રસૂરિકૃત સ્વોપજ્ઞ ટીકાયુક્ત બે પ્રાચીન તાહ-
પત્રીઓ અને ત્રણ પ્રાચીન હસ્તલેખીત પ્રતો ઉપ-
રથી, મુનિ મહારાજ શ્રીચતુરવિજયજી
તથા તેમના વિદ્વાન્ શિષ્ય મુનિ મહારાજ
શ્રીપુણ્યવિજયજી મહારાજે કાઠજીપૂર્વક
સંશોધન કરી આ ગ્રંથ મહામહેનતે તૈયાર કર્યો છે
ઘટલે અગાઉ પ્રકટ થયેલ આવૃત્તિની અશુદ્ધિઓ
આમાં રહેવા પામી નથી. કર્મગ્રંથના અભ્યા-
સીઓ માટે આ ગ્રંથ અતિ ઉત્તમ ગ્રંથ મનાય
છે. મૂલ મદદ થયેલ સર્વમાંથી બાદ કરતા
ઓછી કિંમતે જ આ ગ્રંથ વેચવામાં આવે છે.
ઘટલે મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૨-૦-૦ જ રાખેલ છે.
માત્ર નામની જ નકલો સીલીકમાં છે.

લખો-શ્રીજૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

શ્રી બૃહતકલ્પસૂત્રમ્

મુનિઓના ધાર્મિક આચારો અને રીત-
રિવાજો શું છે ? શા કારણથી યોજાયા ?
દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ બદલાતા દીર્ઘદર્શી
સાધુ મહારાજોએ તેમાં કેવું પરિવર્તન કરેલ
છે ? છેદસૂત્ર માટે જૈન સમાજની શું માન્યતા
છે ? વગેરે ઘણી ઉપયોગી બાબતો આ
ગ્રંથમાં આવેલ છે. પુસ્તકના આરંભમાં વિદ્વાન
મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે
પ્રસ્તાવના વિસ્તારથી આપી ગ્રંથની ગંભીરતા
સચોટ રીતે સમજાવી છે. નિર્ણયસાગર પ્રેસમાં
છાપી સુંદર બાઈન્ડીંગથી ગ્રંથને શોભાવવામાં
આવેલ છે. છતાં મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦ માત્ર.

લેખકો--શ્રીજૈન આત્માનંદ સભા
ભાવનગર.

શ્રી વસુદેવહિન્ડી ટ્રાંડ પહેલો

પુસ્તક ૧ ટું અને ળીજું.

જૈનોના પ્રાચીનમાં પ્રાચીન કથાસાહિત્ય
તરીકે પ્રમાણભૂત મનાતો આ ગ્રંથ ચાર વર્ષના
સતત પરિશ્રમથી વિદ્વાન મુનિ શ્રીચતુર-
વિજયજી તથા તેમના શિષ્ય મુનિ પુણ્ય-
વિજયજી મહારાજે તદ્દન શુદ્ધ રીતે તૈયાર
કર્યો છે. મૂલ્ય નીચે પ્રમાણે:-

વસુદેવ હિન્ડી. પ્રથમ ટ્રાંડ પુ. ૧ ટું રૂ. ૩-૮-૦

“ “ “ ૨ જું રૂ. ૩-૮-૦

લઘો-શ્રીજૈન આત્માનંદ સભા

ભાવનગર.

[સર્વેનું પોસ્ટેજ જુદું.]

श्री जैन आत्मानंद शताब्दि सिरिङ्ग
तरफथी प्रकाशित थयेला-थतां
पुस्तको.

- १ श्री बीतराग महादेव-स्तोत्र मूल... ०-२-०
- २ प्राकृत व्याकरण (अष्टमाध्याय सूत्रपाठ) ०-४-०
- ३ श्रीबीतरागस्तोत्र मूल साथे गुजराती
भाषांतर. ... ०-४-०
- ४ श्री विजयानंदसूरि जीवन चरित्र. ०-५-०

सीरीङ्गना छपाता ग्रन्थो.

- १ चारित्र पूजा-पंचतीर्थ पूजा, पंचपरमेष्ठि पूजा,
(गुजराती टाइपिंग)
- २ नवस्मरणादि स्तोत्र सन्दोह.
(अपूर्व स्तोत्रोन्नो खजानो)
- ३ त्रिषष्टिशलाका पुरुष चरित्र दशोपर्व. (मूल)
- ४ धातुपारायण.
- ५ वैराग्य कल्पलता. (उ. श्रीयशोविजयजी)